

1.4 ІСТОРИЧНА НАУКА УНІВЕРСИТЕТУ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ: ПОДОЛАННЯ МИНУЛИХ КОНЦЕПЦІЙ, ТЕМАТИЧНЕ РОЗМАЇТТЯ, ІНТЕГРАЦІЯ В МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ПРОСТІР*

Микола Глібіщук,
Ганна Скорейко,
Назарій Христан

Злам 1980–1990-х років став періодом докорінних трансформацій для історичної науки в Україні загалом і для історичного факультету Чернівецького університету зокрема. Політичні зміни, крах радянської ідеологічної системи та поступова демократизація суспільства створили як нові можливості, так і серйозні виклики для науковців. Учені опинилися перед необхідністю перегляду усталених концепцій, звільнення від догм марксистсько-ленінської методології та пошуку нових підходів до вивчення національної історії. Водночас дефіцит доступу до зарубіжних архівів, обмеженість фінансування науки та складнощі адаптації до нових парадигм ускладнювали цей процес. У таких умовах факультет став осередком переосмислення минулого, формування нових дослідницьких напрямів і популяризації альтернативних історичних наративів, що відповідали викликам часу.

Після проголошення незалежності України підходи до викладання історії на факультеті докорінно змінилися – безумовна об'єктивність, неупередженість, історизм, відхід від насаджуваних десятиліттями принципів класовості й перманентного пошуку ворогів, від показового інтернаціоналізму, яким прикривалася русифікація. Відповідно було змінено навчальні програми та робочі плани, плани лекційних і семінарських занять, методичні рекомендації, посібники, підручники, тематику курсових і дипломних робіт, проходження практики.

До 2020 р. викладання історичних дисциплін в університеті забезпечували три кафедри: історії України, етнології, античної і середньовічної історії, нової і новітньої історії. На цей час функціонують кафедра історії України та кафедра всесвітньої історії, де працюють 22 викладачі, у т. ч. 7 докторів наук, професорів, 15 кандидатів наук, доцентів та асистентів.

Якщо в 1990 р. на факультеті викладалося всього 20 нормативних і близько 30 спеціальних курсів, то у 2025 р. значно зросла кількість курсів за вибором ЗВО і студентів. Підготовка спеціалістів ведеться за двома освітніми програмами – «Історія та археологія» і «Середня освіта. Історія» і трьома

Кафедра етнології, античної та середньовічної історії. 2016 р.

освітньо-кваліфікаційними рівнями: бакалаврат, магістратура, аспірантура. Кожна кафедра забезпечує проведення відповідної практики: археологічної, етнографічної, архівно-музейної, педагогічної, асистентської, наукової.

Набуття Україною статусу незалежної держави поставило принципове завдання не тільки визначення понятійних категорій історичної реальності, але й повернення до універсальних принципів об'єктивності та історизму, повернення до парадигми української державності, української національної ідеї, орієнтації на загальнолюдські моральні цінності, критики всіх форм тоталітаризму й великодержавного шовінізму. Головним сенсом викладання історії України стали: неупереджений показ історичного процесу на всіх українських землях у різні періоди, зняття колишніх образливих ярликів із багатьох українських діячів, вивчення тих історичних проблем, які замовчувалися або свідомо перекручувалися в попередній період.

Традиційно в основу підготовки фахових істориків лягають нормативні курси, які формують теоретико-методологічні основи критичного наукового мислення. Закономірно, що цьому сприяють насамперед такі курси: «Основи джерелознавства», «Історіографія історичної науки», «Археологія», «Методологія історії».

Відповідно до міністерських програм було розроблено програми таких нормативних курсів, як «Давня та нова історія України», «Новітня історія України», «Історія України для неспеціальних факультетів», «Джерелознавство», «Історіографія історії України», згодом ще курси «Історія

Кафедра історії України. 2017 р.

української державності», «Історія суспільно-політичної думки в Україні», «Українська та зарубіжна культура», «Історичне краєзнавство», «Історія філософії України», «Вступ до спеціальності», «Історико-культурна спадщина України» та ін.

Традиційно значна увага на факультеті приділялася підготовці фахівців зі стародавньої і середньовічної історії, модерної та новітньої історії та археології. Викладачі кафедри всесвітньої історії читають нормативні курси: «Історія первісного суспільства», «Історія стародавнього Сходу», «Археологія», «Історія стародавньої Греції та Риму», «Історія середніх віків», «Історія середньовічної Азії та Африки», «Історія Візантійської імперії», «Історія Росії», «Історія країн Азії та Африки в Середні віки», «Історія країн Сходу в Новий час», «Історія країн Центральної та Південно-Східної Європи».

Значні трансформації відбулися в контексті забезпечення читання провідних дисциплін нової та новітньої історії. Так, курси нової історії країн Західної Європи та Північної Америки вели В. Шаповалов, І. Гойло; новітньої історії – О. Сич, Ю. Макар, В. Струтинський; історії країн Азії та Африки – Є. Сахновський, А. Мінаєв; історії південних та західних слов'ян – І. Теодорович, Ю. Макар, І. Гойло; історії країн Латинської Америки – В. Головін; методології історії – Є. Сахновський, А. Мінаєв; історії Росії – П. Яценюк, І. Жалоба; історії СРСР, історії соціал-демократичних рухів у Східній Європі – В. Холодницький; джерелознавства – І. Жалоба, В. Холодницький, І. Воротняк.

Постійно оновлюються і магістерські програми «Історія та археологія» і «Середня освіта (Історія)». Зокрема, значна увага приділяється

теоретичним і методологічним курсам: «Історія світових цивілізацій» (проф. О. Сич), «Українська історіографія на зламі ХХ–ХХІ ст.» (О. Филипчук, Г. Скорейко), «Духовно-етичні вчення в історії світових цивілізацій» (доц. Б. Боднарюк), «Міфотворчість у вітчизняній науці» (доц. Г. Яценюк), «Охорона та збереження культурної спадщини в Україні: проблеми та перспективи» (доц. С. Герегова), «Місце та роль соціал-демократії в історії Нового часу» (доц. А. Мінаєв), «Політичне життя в Україні в умовах незалежності» (проф. В. Ботушанський, доц. М. Гуйванюк), «Основи наукових досліджень» (проф. О. Добржанський).

Зростанню рівня навчального процесу сприяло доповнення його спеціальними курсами та семінарами. Тематика їх постійно оновлюється, охоплюючи важливі питання історії, методології та історіографії.

Тривалий час популярними серед студентів залишалися ті спецкурси, які сприяли поглибленому вивченню окремих аспектів української історії, зокрема: «Київська Русь» (Ф. Яценюк), «Русь і Візантія у IX–XIV ст.», «Історична демографія України» (О. Филипчук, Г. Скорейко), «Визвольна боротьба українського народу середини XVII ст.» (Ф. Яценюк), «Українське козацтво та його роль в історії українського народу» (В. Ботушанський), «Історія Православної Церкви в Україні» (В. Демочко), «Українська державність: історія та сучасність» (А. Коцур), «Українське національне відродження на західноукраїнських землях» (О. Добржанський), «Історичне минуле Буковини (з давніх часів до 1940 р.)» (В. Ботушанський, згодом – О. Ботушанський), «Історія української еміграції» (В. Демочко), «Історичні портрети політичних діячів України XIX–XX ст.», «Українська Центральна Рада» (Б. Білецький), «Політичні партії в Україні в XX ст.» (П. Брицький), «Актуальні питання соціально-економічного розвитку України в умовах незалежності» (В. Ботушанський), «Зовнішня політика України» (В. Карпо, згодом – О. Добржанський), «Українська інтелігенція другої половини XIX–XX ст.» та «Українська іконографія» (З. Зайцева), «Історичне краєзнавство» (О. Добржанський). Цікавими для студентів були й магістерські курси «Провідні тенденції сучасної української історіографії» (А. Коцур, згодом – А. Федорук), «Історія українського війська» (А. Федорук), «Культурологія» (С. Герегова), «Західноукраїнські землі в період національно-визвольної революції (1918–1921 рр.)» та «Історія української дипломатії» (М. Гуйванюк), «Суспільно-політичний та громадський рух в Західній Україні у міжвоєнний період» та «Історія української культури» (П. Дутчак), «Суспільно-політична думка в Україні» (О. Ботушанський, згодом – С. Добржанський) та ін. Незмінний інтерес у студентів викликали спецкурси: «Основи герменевтики» та «Проблема наративу в історичному пізнанні»

(доц. Є. Сахновський). Свій внесок у розробку цілих напрямів історичних досліджень зробили науковці, які читали спецкурси, пов'язані зі специфікою їхніх наукових пошуків: «Зародження і особливості слов'янської історіографії», «Проблеми австро-німецького союзу та розвиток визвольного руху чехів і словаків напередодні і в роки Першої світової війни» та «Історіографія південних та західних слов'ян» (доц. І. Гойло); «Тоталітаризм як історико-культурний феномен в історії XX ст.» та «Історія і політика в тоталітарному суспільстві» (доц. В. Фісанов); «Країни Східної Європи в другій половині 1940-х рр.» та «Українська діаспора: історія та сучасність» (проф. Ю. Макар); «Проблеми історії Другої світової та Великої Вітчизняної війн» (доц. П. Яценюк); «Соціально-економічний і політичний розвиток країн Центральної та Південно-Східної Європи» (доц. В. Струтинський); «Проблеми історії ранніх буржуазних революцій Нового часу», «Доля демократії в XX столітті» та «Світ напередодні XXI ст.» (проф. О. Сич); «Колоніальна експансія європейських країн в Африці наприкінці XIX – початку XX ст.» (проф. В. Шаповалов); «Комунікаційний фактор у міжнародних відносинах XIX ст.» (доц. І. Жалоба).

Викладачі підготували й видали низку методичних рекомендацій і матеріалів, необхідних у навчальному процесі. Особливо активно в цій царині працювали доценти О. Сич та С. Троян.

Постійного оновлення потребують і спецкурси для здобувачів освітніх програм «Середня освіта (Історія)». Зокрема, для них запропоновано низку інформативно й методологічно наповнених курсів: «Україна і Литва: політико-правові та соціально-економічні аспекти», «Проблеми історії Золотої Орди», «Історія суспільно-політичної думки в Україні», «Політичний розвиток Гетьманщини у другій половині XVIII ст.», «Національно-культурне життя західноукраїнських земель у XIX ст.», «Військовий полон у роки Першої Світової війни: історико-антропологічний вимір», «Історичне минуле Північної Буковини (з найдавніших часів до 1944 р.)», «Історія євреїв Східної Європи в Новий час», «Рицарсько-чернечі ордени в Середньовіччі». Для здобувачів магістерського рівня пропонуються цікаві дослідницькі спецкурси: «Епоха вікінгів в середньовічній історії Західної Європи», «Історія інакодумства в СРСР», «Інтелігенція в емансипаційних процесах (середина 19-го – початок 20-го ст.)», «Соціальні конфлікти в Україні: історія і сучасність», «Розвиток науки доби античності та середньовіччя», «Війна в історії людства: цивілізаційний вимір», «Повсякденне життя давніх греків та римлян» тощо.

Докорінна зміна методології викладання предмета; охоплення всіх студентів вивченням історії України; визначення на факультетах оптимальної кількості навчальних годин (у т. ч. практичних) і обов'язковості підсумкового

Кафедра історії України. 2023 р.

контролю знань (заліки, іспити); забезпечення студентів якісними, сучасними і в достатній кількості підручниками. Ці завдання вирішувалися поступово, але неухильно, наполегливо. За умов, коли історію України вивчали не тільки студенти-історики, але й до двох (згодом — до трьох) тисяч студентів інших факультетів, потребувалися значні зусилля колективу кафедр, деканату, певна підтримка ректорату, працівників Наукової бібліотеки університету і її філії на факультеті. Зокрема, постала проблема підготовки й публікації підручників, конспектів лекцій, практикумів, методичних рекомендацій, особливо для неспеціальних факультетів, що було значною підмогою для студентів.

Зокрема, у 1993 р. А. Коцуром, В. Карпом та В. Пержуном у співавторстві з В. Коцуром (Переяслав-Хмельницький педуніверситет) видано посібник «Історія України від найдавніших часів до наших днів. Конспект лекцій». Цього ж року посібник «Історія України» видала Т. Марусик. 1994 р. Б. Білецьким, А. Коцуром у співавторстві з В. Коцуром та Ю. Макаром видано підручник «Історія України. Від найдавніших часів до наших днів», який з доповненнями перевидано в 1998 р.

У 1998 р. З. І. Зайцевою видано конспект лекцій з курсу «Українська та зарубіжна культура», а наступного року Б. Білецьким, А. Коцуром,

Студенти-історики під час архівно-музейної практики в Києві. 2018 р.

В. Демочком, В. Карпом у співавторстві з О. Гнатчук під грифом Міністерства освіти, Чернівецького держуніверситету та Буковинської державної медичної академії видано навчально-методичний посібник «Історія України». У 2000 р. О. Добржанським, В. Карпом, А. Коцуром видруковано практикум «Історія України кінця XVIII — першої половини XIX ст.».

«Практикум з історії України», підготовлений С. Гереговою, М. Гуйванюком та Г. Скорейко для неспеціальних факультетів, перевидавався впродовж 2006–2007 років, а у 2010 р. отримав гриф МОН України. Для тих

же неспеціальних факультетів В. Демочко видав (у співавторстві) у 2006 р. навчальний посібник з історії України.

Читання спецкурсів потребувало особливо копіткої роботи над вузькими темами, тому тут важливу роль відіграють конспекти лекцій та методичні розробки фахівців. Б. Білецьким та Г. Яценюк у 2009 р. видано навчально-методичний посібник «Українська Центральна Рада». Значною підмогою у науковій підготовці спеціалістів і магістрів став навчальний посібник «Основи наукових досліджень: категорії, поняття, терміни, нормативні документи», виданий у 2010 р. Б. Білецьким і О. Добржанським.

Особливо цінною для студентів стала методична розробка проф. В. Ботушанського «Політичне життя в Україні в умовах незалежності (90-ті рр. XX ст. — 2020 р.)», видана у 2021 році.¹

¹ Ботушанський В. М. Методичні рекомендації з курсу занять «Політичне життя в Україні в умовах незалежності (90-ті рр. XX ст. — 2020 р.)» для студентів спеціальності 032 «Історія та археологія» та 014 «Середня освіта (історія)» 6-го курсу денної і заочної форм навчання. Чернівці, 2021. 44 с.

В умовах зростаючого інтересу до усної історії доцент Г. М. Скорейко розробила спеціальний курс для здобувачів магістерського рівня та видала методичні рекомендації для студентів.¹

Упродовж 90-х рр. О. Сич видав низку авторських розробок: «Методичні вказівки до семінарських занять з новітньої історії (1919–1945 рр.)», «Навчальні матеріали до теми «Походження «холодної війни», «Війна за незалежність північноамериканських колоній Англії та утворення США». Методичні рекомендації для студентів історичного факультету, «Всесвітня історія (1918–1945 рр.)». У 2008 році О. Сич опублікував навчальний посібник «Історія західного суспільства у міжвоєнний період (1919–1939 рр.)»², у 2014 році у співавторстві з А. Мінаєвим опубліковано «Навчально-методичні матеріали до курсу історії країн Західної Європи та Північної Америки (новітній період)»³. У наступні роки надруковано навчальні посібники І. Піддубного «Історія країн Латинської Америки. Ч. І. Острівні країни Карибського басейну, Гайана, Суринам, Гвіана»⁴, О. Безарова «Історія єврейського народу країн Східної Європи у Новий час»⁵ та ін.

Крім того, викладачами видруковано за 1991–2025 рр. понад 100 методичних рекомендацій і планів семінарських, практичних занять (Б. Білецький, В. Демочко, О. Добржанський, П. Дутчак, В. Карпо, А. Коцур, Т. Марусик, Ф. Яценюк, Г. Яценюк, А. Федорук, М. Гуйванюк, В. Ботушанський, О. Ботушанський, Н. Христан, Т. Ковалець, Л. Дробіна, О. Балух, О. Филипчук та ін.) для студентів різних факультетів. В останні роки викладачами розроблено електронні варіанти всіх занять з тих предметів, викладання яких забезпечують кафедри.

Яскравим проявом успішного розвитку історичних досліджень стало проведення наукових конференцій, організатором яких став історичний факультет. Особливо варто відзначити міжнародний науковий конгрес «Українська історична наука на порозі XXI ст., який відбувся 16–18 травня 2000 р. в Чернівцях. У ньому взяли участь науковці з Канади, США, Франції, Польщі,

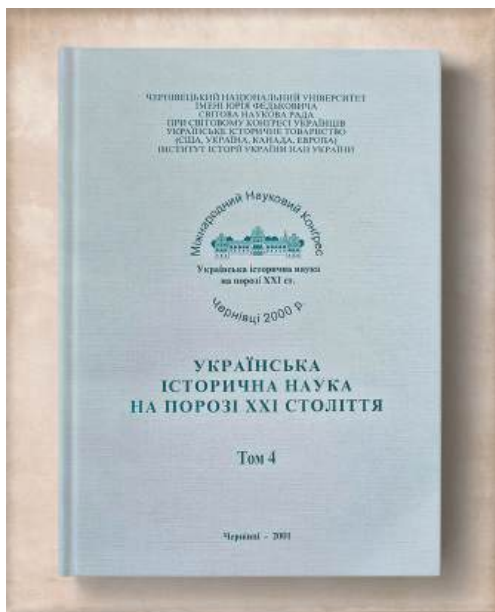
¹ Методичні рекомендації до курсу: «Усна історія: методологія та методи дослідження» для студентів спеціальності 032 Історія та археологія галузі знань № 03 Гуманітарні науки та спеціальності 014 Середня освіта (Історія) галузі знань № 01 Освіта магістерського рівня освіти денної та заочної форм навчання / Укладач: доцент Ганна Скорейко. Чернівці : Технодрук, 2023. 56 с.

² Сич О. Історія західного суспільства у міжвоєнний період (1919–1939 рр.) : навчальний посібник. Чернівці : ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2008. 320 с., іл.

³ Сич О., Мінаєв А. Навчально-методичні матеріали до курсу історії країн Західної Європи та Північної Америки (новітній період). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. 80 с.

⁴ Піддубний І. Історія країн Латинської Америки. Ч. І: Острівні країни Карибського басейну, Гайана, Суринам, Гвіана : навчальний посібник. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2022. 192 с.

⁵ Безаров О. Історія єврейського народу країн Східної Європи у Новий час : навч. посіб. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 285 с.

Матеріали Міжнародного конгресу в Чернівцях «Українська історична наука на порозі ХХІ століття». 2001 р.

Литви, Німеччини та багатьох міст України. Чималий резонанс викликав V Конгрес Міжнародної асоціації українців, проведений у Чернівцях у серпні 2002 р. На ньому було декілька панелей, присвячених різним проблемам розвитку історичної науки, поглиблення вивчення окремих питань історії України.

Традиційною стала Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція, яка проводиться раз у два роки. Її було започатковано в 1991 р., і з того часу вже відбулося 15 таких конференцій. Зазвичай кожна з них присвячена важливим подіям минулого краю.

Міжнародна наукова конференція в Чернівецькому університеті «Культурна пам'ять, забуття та проблема ідентичності». 2019 р.

**Захист дисертації у спецраді Д 76. 051. 06 з історичних наук
Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. 2024 р.**

Регулярно на факультеті проводилися тематичні наукові конференції, присвячені подіям Першої світової війни, Буковинському народному вічу, визначним постатям історії України, українсько-польським та українсько-румунським взаєминам, історії Хотинської битви 1621 р. тощо.

Унікальний внесок у розвиток історичної науки й освіти в Чернівецькому університеті здійснив професор Юрій Макар. Почавши свою діяльність ще в 1971 році, він не лише сприяв зміцненню наукового потенціалу історичного факультету, а й фактично визначив стратегічні вектори його розвитку. Його робота була спрямована на інтеграцію української історичної науки у світовий науковий простір, формування нової генерації дослідників і зміцнення наукових зв'язків на міжнародному рівні.

Одним із ключових досягнень Макара стала ініціація комплексного реформування навчального процесу та наукової діяльності факультету. За його керівництва на факультеті відбувся якісний прорив у підготовці наукових кадрів: із фактично одного доктора наук факультет перетворився на потужний центр історичних студій. Він сприяв розширенню можливостей для студентів та молодих науковців, започаткувавши міжнародну співпрацю й активізувавши участь факультету в провідних наукових форумах.

Особливу увагу Юрій Макар приділяв налагодженню міжнародного наукового діалогу. Організація всесоюзних і міжнародних конференцій вивела Чернівецький університет на новий рівень, що дало змогу місцевій історичній школі здобути міжнародне визнання. Його ініціативи сприяли

Робота секції XI Буковинської міжнародної історико-краєзнавчої конференції. 2017 р.

встановленню співпраці з провідними університетами світу, зокрема із Саскачеванським університетом у Канаді. Завдяки його наполегливості та далекоглядності історичний факультет став одним із провідних наукових центрів України, інтегрованим у глобальний академічний простір.

Наукові студії Юрія

Макара зосереджуються на дослідженні міжнародних відносин України, етнополітичних процесів на Буковині та історії українсько-польських взаємин. Особливу увагу він приділяє аналізу міжнародного статусу України в різні історичні періоди, досліджуючи її участь у міжнародних організаціях, дипломатичні зв'язки та вплив зовнішніх факторів на формування української державності. Його праці висвітлюють роль України у європейському політичному просторі, що дає змогу комплексно оцінити її зовнішньополітичний курс у XX та XXI століттях.

Значна частина досліджень присвячена етнополітичній ситуації на території Холмщини та Підляшшя в першій половині XX століття. Ю. Макар аналізує депортаційні процеси, політичне становище українців у цьому регіоні та вплив державної політики Польщі на їхню долю. Він висвітлює проблеми примусових переселень, етнічних чисток і боротьби української громади за свої права в умовах геополітичних змін¹.

В умовах незалежної України подальшого розвитку набули буковинознавчі студії, які значною мірою стали продовженням досліджень, австрійського, румунського і радянського періодів.

Формування сучасної наукової школи буковинознавства бере свій початок у 1970–1980-х роках. Засновниками сучасної наукової школи буковинознавчих студій стали відомі вчені — Василь Ботушанський та Олександр Добржанський. Знаковою сторінкою академічних практик В. Ботушанського став захист докторської дисертації у 1996 році на тему «Сільське господарство Буковини у другій половині XIX — на початку XX ст.», яка отримала

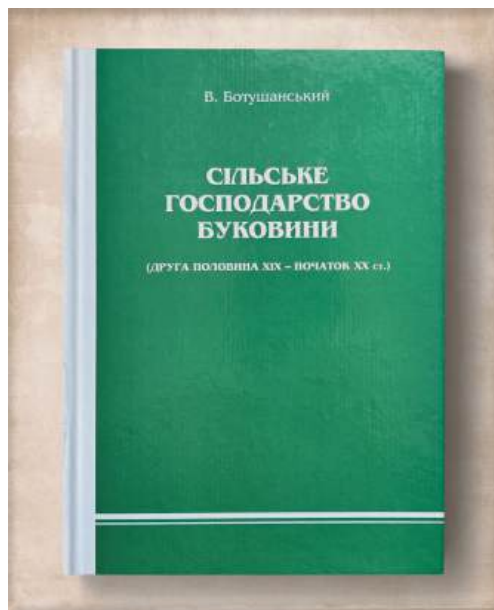
¹ Макар Ю., Горний М, Макар В., Салюк А. Від депортації до депортації. Суспільно-політичне життя холмсько-підляських українців (1915–1947). Дослідження. Спогади. Документи: У трьох томах. Том 1. Дослідження. Чернівці, 2011. 880 с.

мографічне видання¹. Вибір наукової тематики був не випадковим: як виходець із селянської родини, В. Ботушанський мав безпосереднє уявлення про селянське господарство та його трансформації упродовж різних суспільно-економічних епох.

Його фундаментальна монографія охоплює різні аспекти аграрних реформ після революції 1848 року в Австрійській імперії. У цій роботі висвітлено проблеми ліквідації залишків феодалізму, формування вільного селянського землеволодіння, вплив ринкових відносин на структуру сільськогосподарського виробництва. Значну увагу приділено аналізу земельних відносин, зокрема питанню розподілу землі, динаміці ринку землі, ролі торгово-лихварського капіталу у скуповуванні селянських наділів.

В. Ботушанський детально розглянув наслідки аграрних реформ та їхній вплив на соціально-економічне становище селянства. Він вказував на те, що, попри формальне розширення прав селян на землю, економічні обмеження змушували їх орендувати землі або емігрувати. Особливу увагу вчений приділив вивченню соціальних процесів, що спричинили масову еміграцію буковинських селян наприкінці XIX – на початку XX ст. У своїх дослідженнях він проаналізував кількісний та якісний склад емігрантів, їхні соціально-економічні умови на нових землях, а також наслідки еміграції як для самих переселенців, так і для Буковини².

Становище буковинського селянства В. Ботушанський розглядав і через призму розвитку сільськогосподарської кооперації. Його монографія, присвячена ощадно-кредитній, постачальній, збутовій і виробничій кооперації, є ґрунтовним аналізом механізмів самопомогти селян у несприятливих

Титул книги В. Ботушанського
«Сільське господарство Буковини у другій половині
XIX – на початку XX ст.»

¹ Ботушанський В. Сільське господарство Буковини (друга половина XIX – початок XX ст.). Чернівці, 2000. 320 с.

² Ботушанський В., Чайка Г. Еміграція з Буковини (60-ті рр. XIX – початок XX ст.). Чернівці, 2009. 220 с.

економічних умовах. Автор зазначає, що кооперативний рух виконував компенсаторну функцію в умовах пасивної політики австрійської влади щодо економічного розвитку селянських господарств.

Окрему увагу вчений приділив вивченню впливу Першої світової війни на становище селянства Буковини. Його дослідження в цій сфері охоплюють як соціально-економічні наслідки війни, так і питання мобілізації, реквізицій, голоду та політичних змін у регіоні¹.

Аграрна проблематика знайшла відображення і в його дослідженнях церковної історії Буковини. Зокрема, у монографії, присвяченій Буковинській православної церкві за часів Австрійської імперії, В. Ботушанський детально аналізує роль православного релігійного фонду в організації сільськогосподарського виробництва, механізми розподілу прибутків і фінансову експлуатацію церковних ресурсів з боку Австро-Угорщини під час Першої світової війни².

Дослідник приділяв увагу й політичним аспектам історії Буковини, зокрема проблематиці національних відносин і боротьбі українців за національну державність. Він вивчав місце Буковини в міжнародних відносинах XVIII–XX століть, вплив стихійних лих на життя буковинців, соціально-економічні аспекти історії Чернівців та Чернівецького університету³.

Значну роль В. Ботушанський відіграв у підготовці та виданні фундаментальних колективних праць, зокрема багатотомних видань, присвячених історії Буковини, Чернівців, Чернівецького університету, міжнародним відносинам Буковини, а також темам радянських репресій, голодоморів і реабілітації жертв політичних переслідувань. Він є співавтором і науковим редактором низки енциклопедичних видань, історичних досліджень та збірників документів⁴.

¹ Ботушанський В. Буковина у дипломатичній боротьбі за втягнення Румунії у війну на боці австро-німецького блоку (1914–1916 рр.). *Питання історії України : збірник наукових статей*. Т. 3. С. 156–165. Чернівці, 1999; Буковина в роки Першої світової війни 1914–1918 рр. Документи / Упор. В. Ботушанський. Чернівці, 2014. 356 с.

² Ботушанський В. Нариси з історії Православної Церкви Буковини (кінець XVIII — початок XX ст.) Чернівці, 2012. 166 с.

³ Ботушанський В. У суворих обіймах матінки-природи (Стихійні лиха та їхній вплив на соціально-економічне становище буковинського селянства у XIX — на початку XX ст.). Чернівці, 2019. 108 с.; Ботушанський В., Брицький П., Чайка Г., Юрійчук Є. Осип Безпалко — видатний український громадський і політичний діяч. Чернівці, 2013. 88 с.

⁴ Нариси з історії Північної Буковини. Київ, 1980; Чернівецький університет. 1875–1995: сторінки історії. Чернівці, 1995; Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (з давніх часів до середини XX ст.). Чернівці, 2005; Чернівці: історія і сучасність. Ювілейне видання до 600-річчя першої писемної згадки про місто. Чернівці, 2009; Ботушанський В. Янку Флондор (1865–1924) у світлі історичних джерел. *Питання історії України*. Зб. наук. пр. кафедри історії України Чернівецького нац. ун-ту імені Юрія Федьковича. Т. 15. С. 92–100. Чернівці : Технодрук, 2012; Ботушанський В. Революційні події на Буковині в листопаді 1918 року (до 95-річчя Народного віча українців Буковини 3 листопада 1918 р.). *Питання історії України*. Зб. наук. пр. кафедри історії України Чернівецького нац. ун-ту імені Юрія Федьковича. Т. 16. С. 224–226. Чернівці, 2013.

Учнем Василя Ботушанського та продовжувачем школи буковинознавчих студій став Олександр Добржанський. Розпад СРСР і здобуття Україною незалежності суттєво розширили можливості для дослідження суспільно-політичної боротьби та національних рухів на Буковині кінця XIX – початку XX ст., що дало змогу О. Добржанському розпочати процес масштабної деконструкції радянських історіографічних наративів, які часто зводили український національний рух до «буржуазного націоналізму» або його маргіналізували. Плідна робота з колекціями архівів у Києві, Чернівцях, Відні та Бухаресті, дала можливість науковцю здійснити ґрунтовне наукове дослідження історії Буковини, зокрема суспільно-політичного, національно-культурного та церковно-релігійного життя українців у контексті загального становища українців на всіх українських землях у другій половині XIX – на початку XX століття.

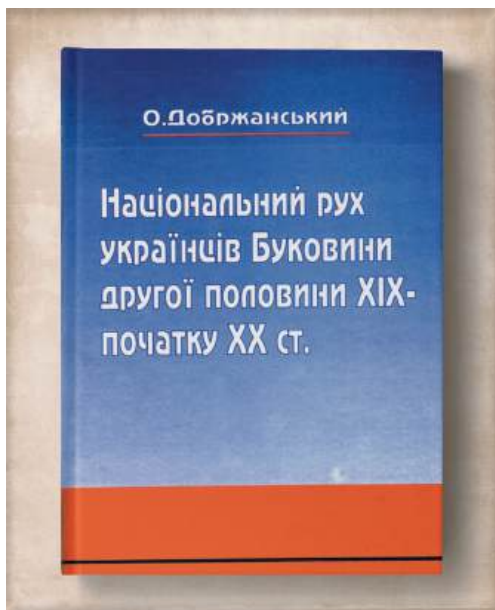
Завдяки наполегливій праці та систематичному підходу до вивчення теми з'явилася низка публікацій, присвячених першим українським організаціям на Буковині, як-от товариства «Руська бесіда» та «Руська рада», що стали початком українського національного відродження в регіоні¹. Окрему увагу було приділено аналізу політичної боротьби на Буковині в останні 25 років XIX – на початку XX століття, створенню та діяльності українських політичних партій тощо. О. Добржанський, досліджуючи ці аспекти, зважав на попередні наукові напрацювання, зокрема на фундаментальні праці відомого українського вченого, філолога, професора Чернівецького університету Степана Смаль-Стоцького². У зв'язку із цим він органічно додав у своє дослідження питання культурно-просвітницької та організаційної діяльності Смаль-Стоцького як невід'ємної складової українського національного руху на Буковині. У своїх публікаціях учений наголошував на значному внеску Смаль-Стоцького у зміцнення національної свідомості буковинських українців, розширення їхньої участі в громадсько-політичному житті та використання конституційних прав, проголошених у Габсбурзькій імперії. Окрему увагу він приділив аналізу епістолярної спадщини Смаль-Стоцького як джерела для вивчення історії українського національного руху на Буковині³.

Знаковою подією багаторічних досліджень стало спільне з київським істориком Віктором Даниленком видання монографії «Академік

¹ Добржанський О., Філіпчук В. «Руська Рада» – перше українське політичне товариство на Буковині. *Вісник Центру Буковинознавства. Серія історична*. Вип. 1. Чернівці, 1993. С. 107–115.

² Добржанський О., Даниленко В. Академік Степан Смаль-Стоцький: життя і діяльність. Чернівці, 1996. 256 с.

³ Добржанський О. Степан Смаль-Стоцький. Протистояння. *Буковинський журнал*. 1994. Ч. 3/4. С. 108–123.

Титул книги О. Добржанського
«Национальний рух українців Буковини»

Степан Смаль-Стоцький. Життя і діяльність»¹. У розділах, присвячених буковинському періоду життя С. Смаль-Стоцького, вперше здійснено всебічний та об'єктивний аналіз його діяльності, спрямованої на піднесення національної свідомості українців регіону, залучення їх до суспільно-політичного життя, активну участь у виборчих кампаніях до крайового сейму та парламенту, а також боротьбу з москвофільством. О. Добржанський наголошує, що для Смаль-Стоцького ідеалом була незалежна Україна та подолання бездержавного становища українців. У своїх публікаціях дослідник також аналізує роль

Смаль-Стоцького як ідеолога українського національного руху, його взаємини з Іваном Франком і внесок у розвиток української мови.

У 1999 році О. Добржанський захистив докторську дисертацію на тему «Национальний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX століття» та видав однойменну монографію, яка стала значним внеском у розвиток української історичної науки². У цій праці автор детально розглянув соціально-економічне, політико-правове та національно-релігійне становище буковинських українців, їхній культурно-освітній рівень і причини активізації національного руху, що виник наприкінці 1850-х – на початку 1860-х років. Монографія вперше в сучасній українській історіографії на основі ґрунтовного аналізу джерел дала об'єктивну оцінку міжнародним відносинам у краї, розвитку української нації та її праву на національне самовизначення й державність.

Значне місце в наукових дослідженнях О. Добржанського мають питання міжнародних відносин на Буковині, де протягом австрійського періоду проживали представники різних етнічних груп. Особливу увагу

¹ Добржанський О., Даниленко В. Академік Степан Смаль-Стоцький: життя і діяльність. Чернівці, 1996. 256 с.

² Добржанський О. Национальний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст. Чернівці, 1999. 416 с.

Круглий стіл, присвячений Акту Злуки. 2025 р.

історик приділяє аналізу політичної боротьби між українцями та румунами, спробам останніх використати православну церкву для румунізації українського населення. Дослідник обґрунтовує автохтонність українців у регіоні та закономірність формування української нації на цій території¹.

Окремий напрям його досліджень присвячений боротьбі з москвофільством — явищем, яке становило серйозний виклик для українського національного руху на Буковині. Добржанський аналізує його витоки, ідеологічні засади та наслідки для суспільно-політичного розвитку краю, наголошуючи на його деструктивному впливі та зв'язках з імперською політикою Росії. У 2024 році світ побачила чергова монографія вченого, присвячена етнографу, краєзнавцю, журналісту, громадському діячу й палкому москвофілу Григорію Купчанку². Праця стала вагомим внеском у вивчення суспільно-політичних процесів на західноукраїнських землях в останній третині XIX — на початку XX ст., зокрема феномену москвофільства. Дослідження життєвого шляху Г. Купчанка дає змогу глибше зрозуміти ідейні засади й еволюцію москвофільського руху, його взаємодію з іншими політичними та національними силами. Особливу цінність праці становить аналіз політичних поглядів Г. Купчанка,

¹ Добржанський О. Українські депутати від Буковини у вищих представницьких органах влади Австрії (Австро-Угорщини) в 1848–1918 роках. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 21: Scripta manet. Ювілейний збірник на пошану Богдана Якимовича. Львів, 2012. С. 300–307; Добржанський О. Європейська інтелігенція крізь призму культурних та релігійних цінностей (на прикладі України). Державотворення і помісність Церкви: історичні процеси та сучасні реалії: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (18.05.2017). Луцьк, 2017. С. 55–61.

² Добржанський О. Григорій Купчанко. З історії москвофільства на західноукраїнських землях в останній третині XIX — на початку XX ст. Чернівці, 2024. 335 с.

Під час презентації монографії проф. О. Добржанського, присвяченої дослідженню москвофільства на західноукраїнських землях у другій половині XIX ст.

що розкриває не лише особистісний вимір його діяльності, а й ширші інтелектуальні течії епохи. Важливим аспектом є також використання широкого кола джерел, включно з архівними матеріалами, періодикою та працями самого Купчанка, що сприяє об'єктивному відтворенню історичного контексту. Монографія робить значний внесок у дослідження ідеологічного спектра українського руху в умовах австрійського панування, окреслюючи роль москвофільства в суспільному житті регіону та його зв'язки з російськими імперськими впливами.

Крім дослідження життєвого шляху С. Смаль-Стоцького, О. Добржанський активно вивчав діяльність видатних діячів українського руху М. Василька, М. Спишула, О. Поповича, А. Артимовича, М. Кордуби, Є. Пігуляка, Р. Смаль-Стоцького та ін.

Йому також належить ціла низка праць, присвячених українсько-польським та українсько-румунським взаєминам в XIX–XX ст., проблемам історичної пам'яті, історіографічні та джерелознавчі дослідження.

У контексті відзначення столітньої річниці Української революції на західноукраїнських землях (1918–1923 рр.) науковці кафедри історії України значно активізували дослідження цього періоду історії, приділяючи особливу увагу подіям, що розгорталися на Буковині. Результатами клопіткої роботи вчених стала поява значної кількості наукових праць, які узагальнили академічні наративи минулого й окреслили вектори для майбутніх дослідницьких пошуків періоду Української революції¹. Оpubліковані дослідження

¹ Ботушанський В. Державотворчі орієнтації українців Буковини у часи розпаду Австро-Угорщини восени 1918 р. Буковинському вісню — 100 років (1918–2018). Чернівці : Букрек, 2018. С. 5–30; Добржанський О. Українці Буковини восени 1918 р.: соборницькі ідеї та устремління. Перша світова війна у фокусі «плинної нестабільності»: міжнародна і внутрішня політика : колективна монографія. Київ, 2019. С. 167–184; Буковинське Віче 3 листопада 1918 р. (статті, документи, матеріали). Уклад.: О. Добржанський, Г. Скорейко, Ю. Левіна. Чернівці : Місто, 2018. 400 с.; Добржанський О. Встановлення української влади на Буковині в 1918 р. та ставлення до цього окремих етнічних груп краю. *Ukraińcy i ich sąsiedzi na przestrzeni wieków: polityka, gospodarka, religia, kultura i życie codzienne*. Slupsk-Warszawa, 2021. Tom 2. S. 541–556.

**Викладачі кафедри історії України долучилися до проєкту
«Історія для не істориків». 2024 р.**

переконливо доводять, що українці Буковини, як і населення всієї України, прагнули національного визволення та створення власної соборної незалежної держави.

Не залишився осторонь і трагічний період із життя буковинців у роки Другої світової війни. У рамках проєкту «Збереження пам'яті про жертв окупаційного режиму періоду Другої світової війни» Міжнародної громадської організації «Міжнародний фонд «Взаєморозуміння і толерантність» П. Брицький, Г. Скорейко, О. Суровцев, І. Фостій стали упорядниками книги «Буковинці в трагічні роки Другої світової війни: статті, спогади та документи», де висвітлюється становище буковинців у період окупації в часи Другої світової війни, використання їх примусової праці, умови життя та ставлення до населення адміністрації влади. Книга увічніює пам'ять жертв примусової праці¹.

До представників буковинознавчої школи належав Олег Суровцев. Історик зосереджував свою наукову діяльність на вивченні проблеми Голокосту – трагічної сторінки в історії світу та Буковини зокрема, що в нашому регіоні було спричинено політикою королівської Румунії у 1941–1944 роках щодо буковинських євреїв. О. Суровцев опублікував низку наукових праць, присвячених долі буковинських євреїв під час Другої світової війни, написаних на основі нових матеріалів газети *Visovina*, і проаналізував списки

¹ Буковинці в трагічні роки Другої світової війни: статті, спогади та документи. Чернівці, 2013. 207 с.

Делегація Чернівецького університету на Міжнародному науковому симпозіумі (Кишинів, 2017)

єврейського населення, які стали вагомим джерелом дослідження Голокосту на Буковині. Історик також працював над питанням збереження пам'яті жертв Голокосту, вжиття спеціальних заходів, спрямованих на порятунок єврейського населення Чернівців у 1941 році, і проблемами меморіалізації цієї трагедії в Чернівецькій області¹.

Продовжує розвивати школу буковинознавчих студій історик Олександр Руснак, який є передовим науковцем історії Чернівецького регіону, зокрема його східної частини — Хотинщини. Його наукова діяльність охоплює широке коло тем, пов'язаних з історією, археологією, сфрагістикою, транспортною системою та іншими аспектами розвитку регіону. Значна частина його праць опублікована англійською та румунською мовами у видавництвах Молдови, Румунії та України².

Важливим напрямом досліджень О. Руснака є транспортна система Північної Буковини та Хотинщини в міжвоєнний період. Історик аналізує розвиток залізничної, шосейної, авіаційної та міської транспортної інфраструктури регіону в 1918–1940 роках. Автор наголошує, що значною перешкодою для розвитку інфраструктури були руйнування, спричинені Першою світовою війною. Залізнична система зазнала значних втрат, що змусило відбудовувати зруйновані колії, мости й станції. Лише в 1940 році вдалося ввести в експлуатацію нові

¹ Суровцев О. Буковинські євреї у часи Голокосту: проблема збереження історичної пам'яті. *Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича. Історія*. Чернівці, 2019. № 1. С. 93–100.

² Rusnak O., Ilkiv M., Kalinichenko V. Seals of the Khotyn County in the Interwar Period. Historical and Sphragistic Analysis. *Codrul Cosminului*. University of Suceava Publishing House. Volume 29. Issue 1 / July 2023. P. 7–30.

Під час стажування О. Руснака в м. Тімішоара (Румунія)

залізничні лінії, зокрема Чудей-Красноільськ і Берегомет-Селешень (Стебні)¹. Окремо він досліджує стан шосейних доріг, підкреслюючи, що вони були одними з найгірших у Румунії. Водночас серед позитивних змін слід відзначити розвиток авіатранспорту, зокрема будівництво в Чернівцях сучасного аеропорту, який став найкращим у тогочасній Румунії. Також значного розвитку набув міський громадський транспорт – окрім трамваїв, почали курсувати автобуси й тролейбуси².

Однією з маловідомих сторінок історії міжвоєнного періоду є спільний польсько-румунський проєкт будівництва Балтійсько-Чорноморського каналу, який досліджує історик. О. Руснак наголошує на його важливості для посилення економічної та безпекової співпраці Центральної Європи. Реалізація цього проєкту могла б значно підвищити стратегічне значення регіону в загальноєвропейській транспортній системі.

Низку розвідок історик присвятив діяльності румунської таємної поліції (сигуранци) на Буковині, а також румунського товариства «Принц Мірча» на Хотинщині в міжвоєнний період. О. Руснак аналізує протистояння агентів сигуранци та більшовицьких резидентів, спираючись на архівні документи.

¹ Руснак О. Джерела з історії соціально-економічного розвитку Північної Буковини і Хотинщини у 1918–1940 рр. Історичний архів. Наукові студії: зб. наук. праць. Миколаїв, 2011. Вип. 1. С. 137–140; Rusnak O. Development of Food Industry of Northern Bukovyna and Khotyn Region in the Interwar Period. *History Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*. Chernivtsi, 2022. № 1. P. 60–67.

² Руснак О. Становище сільського господарства Північної Буковини і Хотинщини у міжвоєнний період. *Чорноморський літопис. Науковий журнал*. Миколаїв, 2012. С. 84–90.

Особливо цінними є його дослідження, що стосуються розсекречених матеріалів більшовицького «Закордоту». Крім того, Руснак виявив медаль-відзнаку товариства «Принц Мірча», що може свідчити про існування його осередків на території Хотинщини.

Проте ключовими в ґрунтовному доробку Олександра Руснака є дослідження душпастирської та громадської діяльності греко-католицького єпископа Григорія Хомишина, де наголошено на його впливі на розвиток греко-католицьких громад Буковини. Хоча основну увагу владики зосереджено на пастирській опіці парафіян Галичини, він також виявляв турботу про духовне життя буковинських греко-католиків, що знаходить підтвердження у відповідних дослідженнях О. Руснака. Зокрема, його праці присвячені аналізу участі єпископа в церковних процесах краю, його комунікації з місцевими парафіями та впливу на релігійне життя Буковини в умовах політичних змін початку ХХ століття. В окремих публікаціях дослідник звертається до подій 1945 року, коли радянська влада фізично знищила Григорія Хомишина¹.

Учений досліджує діяльність єпископа як визначного релігійного та громадсько-політичного діяча, аналізуючи його вплив на функціонування греко-католицьких парафій Буковини, особливо в період входження краю до складу Королівської Румунії. Значну увагу приділено перебуванню владики в Чернівцях навесні 1915 року, що мало символічне й організаційне значення для місцевої греко-католицької громади. У своїх дослідженнях Руснак залучає широкий комплекс джерел, а саме офіційні церковні статистичні збірники, архівні документи, періодичні видання та спогади сучасників, частина яких вводиться до наукового обігу вперше².

Культурний простір буковинознавчих студій роками курує Світлана Герегова. Дослідниця зробила значний внесок у вивчення історії та культури Буковини, опублікувавши низку ґрунтовних наукових праць. Зокрема, у 2016 р. вона разом із Т. Марусик підготувала збірник, присвячений першому ректору Чернівецького університету Костянтину Томашуку³. У праці зроблені важливі висновки, що стосуються як життя Костянтина Томашука, його діяльності, так і заснування університету в Чернівцях; його розвитку і водночас – увічнення видатного нашого земляка. Костянтин Томашук – видатний патріот Чернівців і Буковини, готовий до щирої і безкорисливої праці для добра та кращого майбутнього краю.

¹ Rusnak O. Chernivtsi and Suceava Deaneries of the Greek Catholic Church During the Pastoral Activities of Bishop H. Khomyshyn. *History Journal of Yurii Fedkovych Chernivtsi National University: History*. Chernivtsi : Chernivtsi University, 2017. № 2. P. 83–91.

² Rusnak O. Calendar Reform of Bishop H. Khomyshyn and Bukovyna. *History Journal of Yurii Fedkovych Chernivtsi National University: History*. Chernivtsi : Chernivtsi University, 2018. № 1. P. 74–79.

³ Костянтин Томашук: повернення у славі в Чернівці. Укладачі Т. Марусик, С. Герегова. Чернівці, 2016.

Доц. С. Герегова – учасниця Міжнародного наукового проєкту «Політика пам'яті в міському середовищі міст Інсбрука (Австрія) та Чернівців (Україна)». 2019 р.

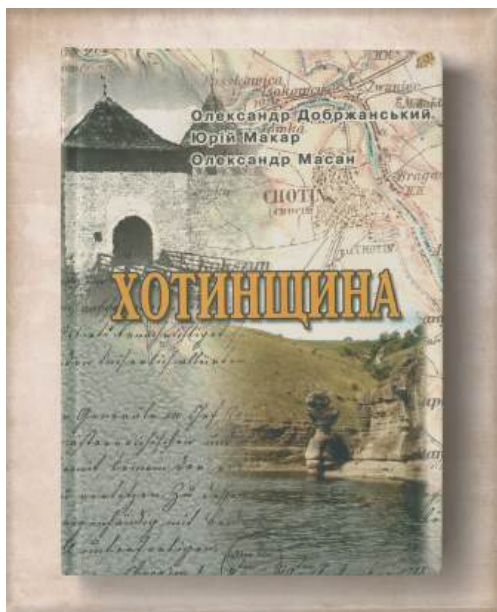
Окремої уваги у її працях заслуговує канадський художник буковинського походження Василь Курилик, чия творчість сприяє збереженню української національної ідентичності та водночас є важливою складовою канадської культури¹. Крім того, С. Герегова досліджувала діяльність Ольги Кобилянської як громадської діячки Буковини².

Як культуролог, С. Герегова бере активну участь у міжнародних наукових проєктах, сприяючи популяризації культурного надбання Буковини та Чернівців як в Україні, так і за її межами. Зокрема, вона здійснила порівняльний аналіз міського простору Чернівців та австрійського Інсбрука, встановивши міжкультурні зв'язки та історичні паралелі. Дослідниця підтримує наукові контакти з австрійськими науковцями та студентами, а також із вченими інших країн³. У рамках міжнародного проєкту «Пам'ять про зниклі групи населення у сучасному міському середовищі Центральної та Східної Європи: трансформації пам'яті і міське планування у Львові, Чернівцях, Кишиневі та Вроцлаві» (2013 р.), підсумки якого було підбито в м. Лунд (Швеція) 19–21 листопада 2014 р., С. Герегова здійснила ґрунтовне дослідження,

¹ Герегова С. Канадський художник з «буковинським корінням» Василь Курилик: збереження національної ідентичності. *Вісник центру буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. Чернівці, 2017. Т. 1. С. 138–149.

² Герегова С. Деякі аспекти громадської діяльності Ольги Кобилянської. *Вісник центру буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. Чернівці, 2018. Т. 2 С. 164–166.

³ Герегова С., Стецюк М. Присутність постаті Андреаса Гофера у міському середовищі Іннсбрука. Сучасність минулого в урбаністичному просторі Чернівці — Іннсбрук. Чернівці–XXI, 2019. С. 323–331.

Титул книги «Хотинщина. Історичний нарис»

що підтвердило українське коріння відомого голлівудського композитора Т. Скупинські¹.

Останніми роками помітно інтенсифікувалися студії з історії Хотинщини. Тісний синтез між-державних відносин, важливість регіону в контексті політики багатьох країн і досі викликає жвавий інтерес серед науковців. Важливою віхою у висвітленні минулого регіону стало написання комплексної монографії «Хотинщина. Історичний нарис», авторами якої стали О. Добржанський, Ю. Макар, О. Масан². На сторінках цієї фундаментальної праці ґрунтовно й водночас

доступно для широкого кола читачів висвітлено всі історичні етапи розвитку Хотинщини — північнобессарабського краю з переважаючим українським населенням, що нині входить до складу Чернівецької області. Монографія здобула широке визнання як надійне джерело знань для вчителів, краєзнавців і екскурсоводів, ставши підручною літературою у вивченні місцевої історії та проведенні краєзнавчої роботи.

Чільне місце, безперечно, належить Хотинській війні 1621 р., яка є однією з ключових подій в історії Центрально-Східної Європи, що привертає значну увагу науковців. Кафедра історії України зробила вагомий внесок у дослідження цієї тематики, результатом чого стали численні наукові публікації та колективні монографії. Знаковим стало видання монографії «Хотинська війна 1621 року. Документи, матеріали, дослідження». Праця є фундаментальним зібранням архівних документів, матеріалів і наукових досліджень, присвячених Хотинській війні 1621 року між Османською імперією та Річчю Посполитою. Вона містить автентичні документи того періоду, що висвітлюють політичні, військові та дипломатичні аспекти конфлікту, а також сучасні наукові статті, які аналізують ці події. Видання спрямоване

¹ Herehova S. UKRAINIAN SOURCES OF CREATIVE WORK OF HOLLYWOOD COMPOSER HAMMA SKUPYNSKY. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. Київ, 2018. № 4. 387 с. С. 240–247.

² Добржанський О., Макар Ю., Масан О. Хотинщина. Історичний нарис. Чернівці, 2002.

на глибоке розуміння передумов, перебігу та наслідків Хотинської битви, надаючи читачам цілісне уявлення про одну з ключових подій в історії Центрально-Східної Європи.

Одним із найважливіших видань вказаної проблематики стала колективна монографія «Хотин 1621. Війна і пам'ять», опублікована у 2022 році й присвячена 400-й річниці битви. Це видання містить низку нових наукових студій, які охоплюють різні аспекти Хотинської війни – дипломатичний, військовий, екологічний та інші. Крім того, в окремій рубриці представлено публікацію новознайдених історичних джерел, що стосуються тематики дослідження¹.

Оригінальними є наукові дослідження Андрія Федорука, який, реагуючи на виклики часу та тренди світової історичної науки, зосередив увагу на висвітленні явища елефантерії у Хотинській війні 1621 року. Після публікації статті «Живі танки» 1621 року божого під Хотином», учений на основі писемних звісток, іконографії та археологічних джерел зміг окреслити військове спорядження та кількість бойових слонів у армії султана Османа II, однак бойові функції використання слонів досі залишаються загадкою². Шукаючи відповіді на загадку явища елефантерії під Хотином, А. Федорук, опираючись на османські хроніки, європейські мемуари та малодосліджені візуальні джерела, зрештою, зумів показав, що слони відігравали радше символічну та психологічну роль, аніж реальну бойову функцію. У своїх працях, зокрема у статті «Бойові слони Османської імперії: реальність чи міф Хотинської війни 1621 року?», історик проаналізував логістику транспортування й утримання слонів в османському війську, розглянув їхню можливу участь у битвах і вплив на моральний стан як османських, так і козацько-польських військ. Його дослідження суттєво розширюють розуміння тактики й символічних елементів османського війська, доводячи, що використання екзотичних тварин слугувало радше як демонстрація імперської величі, ніж ефективна військова стратегія.

Проголошення незалежності України стало водорозділом у розвитку історичної науки, відкривши можливості для переосмислення багатьох аспектів загальнонаціональної історії, розширення джерельної бази й утвердження нових дослідницьких парадигм. У цих умовах кафедра історії України значно активізувала свою наукову діяльність, розширивши тематику досліджень і впровадивши новітні методологічні підходи.

¹ Хотин 1621. Війна і пам'ять : колект. монографія. Чернівці, 2022.

² Федорук А. Військове спорядження і величина екіпажів бойових слонів Османа II в битві під Хотином 1621 р. за писемними звістками, іконографією та матеріалами археології. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні* : зб. наук. статей. Ніжин : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2020. Вип. 29. С. 466–475.

Основні напрями наукової роботи викладачів у цей період охоплювали широкий спектр питань з історії України, зокрема дослідження соціально-економічного, політичного й культурного розвитку західноукраїнських земель, проблематику українського державотворення, міжетнічних відносин, релігійного життя, історіографії та джерелознавства.

Чимале значення для дослідження історії та культури України ХХ століття, регіоналістики та міжнародних організацій має доробок Тамари Марусик. Її роботи не лише висвітлюють складні історичні процеси, а й розкривають їхній вплив на формування сучасного українського суспільства та міжнародної репрезентації України¹. Особливу увагу вчена приділяє ролі інтелігенції у збереженні національної ідентичності, міжкультурним зв'язкам і трансформаційним процесам у Центрально-Східній Європі.

Особливо варто відзначити дослідження Т. Марусик щодо взаємозв'язку історії, культури та міжнародної політики, що знайшло відображення у її роботах про західноукраїнську гуманітарну інтелігенцію, українську діаспору та Голодомор 1932–1933 років². Її участь у підготовці номінативного досьє для включення резиденції митрополитів Буковини і Далмації до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО стала важливим кроком у збереженні культурної спадщини України на міжнародному рівні.

Наукова діяльність Тамари Марусик поєднує глибокий історичний аналіз із практичним втіленням історико-культурних ініціатив. Її дослідження сприяють розширенню академічного дискурсу, формуванню регіональної історіографії та інтеграції українських наукових здобутків у світовий контекст.

У фокусі глобальної історії значний резонанс викликали дослідження Миколи Гуйванюка. Центральним напрямом фокусу наукової діяльності М. Гуйванюка стали праці з історичного минулого Галичини, зокрема культурного життя та січового руху другої половини ХІХ – початку ХХ ст. У своїх працях учений здійснив ґрунтовний аналіз ролі української літературної інтелігенції у громадському та суспільно-політичному русі Галичини, що знайшло відображення в низці його статей, присвячених цій проблематиці. Дослідження стосуються, зокрема, козацьких традицій у січовому та парамілітарному русі, ставлення української письменницької громадськості Галичини до заокеанської еміграції селянства тощо³.

¹ Марусик Т. Західноукраїнська гуманітарна інтелігенція: реалії життя та діяльності (40–50-ті рр. ХХ ст.). Чернівці, 2002.

² Ковальчук О., Марусик Т. Голодомор 1932–1933 рр. в УСРР і українська діаспора Північної Америки. Чернівці, 2010.

³ Гуйванюк М. Становлення січового руху на Буковині. Вісник центру буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2017. Т. 1. С. 57–61.

Микола Гуйванюк бере активну участь у дослідженні історії західно-українських земель другої половини ХІХ – початку ХХ ст., приділяючи значну увагу проблемі участі українських письменників Галичини і Буковини в громадському та суспільно-політичному житті регіону. Низка розвідок стосуються соціального походження українських письменників Галичини й Буковини зазначеного періоду, їхньої діяльності у сфері захисту економічних інтересів селянства, впливу літературної інтелігенції на аграрні страйки, а також її взаємин із Русько-українською радикальною партією. Дослідник висвітлив роль української літературної інтелігенції Галичини й Буковини в боротьбі проти лихварства, необхідність просвітницької діяльності серед селянства, ставлення Івана Франка до січового руху в регіоні, просопографічний портрет письменників Покуття, взаємини української інтелігенції з Науковим товариством імені Шевченка та товариством «Просвіта»¹. Особливу увагу в дослідженнях М. Гуйванюка приділено аналізу діяльності січових організацій, їхнього виховного значення для селян як громадян і політично свідомих виборців, а також впливу української літературної інтелігенції на австрійську владу щодо розширення мережі українських навчальних закладів у Галичині й Буковині. Значну частину його досліджень становить аналіз змісту та форми радянської історіографії щодо культурного процесу в регіоні наприкінці ХІХ – початку ХХ ст., а також огляд закордонних історіографічних підходів до проблеми ролі української літературної інтелігенції у суспільному та громадському житті Західної України².

На основі проведеного дослідження зроблено низку важливих висновків. Уперше в українській історіографії комплексно проаналізовано вплив української літературної інтелігенції на суспільно-політичні процеси та культурно-освітнє життя Галичини й Буковини наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Визначено кількісний склад, соціальний статус, походження та матеріальне становище української літературної інтелігенції цього періоду. Уперше введено до наукового обігу передмови до видань творів галицьких і буковинських письменників різних історичних періодів, що дає змогу об'єктивніше оцінити ставлення офіційної влади до їхньої діяльності. Реконструйовано біографічні дані ряду видатних представників літературної інтелігенції, як-от М. Павлик, В. Стефаник, М. Черемшина, О. Маковей, Б. Лепкий, Н. Кобринська, Є. Ярошинська, особливо в контексті їхньої

¹ Гуйванюк М. Українська літературна інтелігенція в обстоюванні економічних прав галицьких та буковинських українців (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). *Науковий вісник Чернівецького університету. Історія*. Чернівці, 2016. № 1. С. 31–38.

² Гуйванюк М. Соціальне походження та структура української літературної інтелігенції Покуття (кінець ХІХ – поч. ХХ ст.). *Питання історії України. Збірник наукових праць кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. Чернівці, 2016. Т. 18. С. 61–67.

громадської та політичної діяльності, яка раніше не знаходила достатнього висвітлення в літературознавчих працях. Уточнено окремі аспекти біографії Марка Черемшини, розглянуто питання запровадження прогресивного податку, підтримки селян у справі парцеляції поміщицьких маєтків, а також упровадження новітніх агротехнічних методів у сільському господарстві та створення кооперативних селянських спілок¹.

З огляду на міждисциплінарний підхід наукове дослідження М. Гуйванюка може слугувати важливим орієнтиром як для істориків, так і для філологів у процесі аналізу суспільно-політичних явищ і культурних трансформацій того періоду. Тривала й цілеспрямована дослідницька робота докторанта Миколи Гуйванюка завершилася у 2021 р. написанням монографії «На шляху поступу ми лиш каменярі... Українська літературна інтелігенція в суспільно-політичному та культурно-освітньому житті Галичини й Буковини (кінець XIX — початок XX ст.)»².

Глобальній історії України присвячена й наукова діяльність Ганни Скорейко, яка охоплює широкий спектр питань, пов'язаних з етнополітичними процесами та релігійними впливами. У своїх працях вона досліджує складні міжетнічні та міжконфесійні взаємини, простежує трансформацію етнокультурного ландшафту й аналізує діяльність визначних історичних постатей.

У колективній монографії «Етнокультурний та етнополітичний ландшафт прикордонних регіонів України, Молдови та Румунії: історична ретроспектива і сучасний стан» продемонстровано широту її наукових зацікавлень та міждисциплінарний підхід до аналізу трансформацій у прикордонних регіонах. Г. Скорейко розглядає історичні передумови сучасного етнополітичного становища цих територій, виявляє закономірності їхнього розвитку та взаємодії між різними етнічними групами. Дослідження є цінним джерелом для розуміння динаміки етнічних процесів у Східній Європі³.

Окремий напрям її роботи присвячений дослідженню ролі релігійних діячів в українській історії, що яскраво відображено в статтях, присвячених митрополиту Андрею Шептицькому. Дослідниця аналізує діяльність А. Шептицького на Буковині, окреслюючи його вплив на місцеву громаду та процеси консолідації українців у регіоні⁴. Вона розглядає різні рівні

¹ Гуйванюк М. Вплив літературної інтелігенції на страйковий рух сільськогосподарських робітників Галичини й Буковини початку XX ст. Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. *Спільний українсько-румунський науковий журнал. Серія «Історія медицини»*. Чернівці — Сучава, 2016. № 3. С. 45–54.

² Гуйванюк М. «На шляху поступу ми лиш каменярі...». Українська літературна інтелігенція в суспільно-політичному та культурноосвітньому житті Галичини й Буковини (кінець XIX — початок XX ст.). Чернівці, 2021.

³ Скорейко Г. Етнокультурний та етнополітичний ландшафт прикордонних регіонів України, Молдови та Румунії: історична ретроспектива і сучасний стан. За ред. Н. Стрельчук. Чернівці, 2018. 256 с.

⁴ Скорейко Г. Митрополит Андрей Шептицький і Буковина: чотири візити і чотири рівні пізнання. *Вісник центру буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. Чернівці, 2017. Т. 1. С. 44–49.

сприйняття цієї постаті, що дає можливість глибше зрозуміти особливості взаємодії духовного й суспільного життя в Буковині в контексті загальноукраїнського релігійного простору.

Наукові інтереси Г. Скорейко стосуються й дослідження адміністративного устрою та політики Російської імперії, зокрема становлення Новоросійського генерал-губернаторства та ролі князя Григорія Потьомкіна у його розбудові. Авторка розглядає процес формування цього адміністративного утворення, аналізує стратегічні рішення Потьомкіна та їхній вплив на регіональну політику Російської імперії. Це напрацювання розширює уявлення про імперську політику та її наслідки для українських земель¹.

Таким чином, особливість наукових досліджень Ганни Скорейко полягає у поєднанні історичного, етнополітичного й культурно-релігійного аналізу. Вона висвітлює малодосліджені аспекти української історії, пропонує нові інтерпретації та формує цілісне бачення взаємодії різних суспільних груп у минулому. Її праці становлять вагомий внесок у розвиток історичної науки, особливо в контексті дослідження прикордонних територій, міжетнічних процесів і ролі релігії в суспільному житті України.

Значний внесок у розвиток загальноукраїнського виміру наукових досліджень на кафедрі історії України зробив Петро Брицький. Його наукові зацікавлення охоплюють широкий спектр проблем, серед яких – сприйняття України іноземними політиками та мандрівниками минулого, роль України як суб'єкта європейської історії у різні періоди, розвиток політичних ідей і рухів у другій половині XIX століття, діяльність

Титул книги М. Гуйванюка
«На шляху поступу ми лиш каменярі...
Українська літературна інтелігенція
в суспільно-політичному та культурно-освітньому
житті Галичини й Буковини
(кінець XIX – початок XX ст.)»

¹ Скорейко Г. Становлення Новоросійського генерал-губернаторства і роль князя Григорія Потьомкіна у його розбудові. Питання історії України. Збірник наукових праць кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2017. Т. 19. С. 7–14.

українських політичних організацій і партій наприкінці XIX — на початку XX століття¹.

У своєму ґрунтовному дослідженні на тему «Політика СРСР в підготовці національних кадрів для країн, що розвиваються» вчений здійснив вагомий внесок у вивчення міжнародної політики Радянського Союзу в другій половині XX століття². Протягом своєї наукової кар'єри П. Брицький опублікував низку монографій і статей, присвячених історії Другої світової війни та міжнародним відносинам.

Особливу увагу науковець приділив подіям революції 1905–1907 років, участі українців у Першій світовій війні, політичним процесам міжвоєнного періоду та подіям Другої світової війни. Важливими аспектами його досліджень є українсько-російські відносини 1919–1922 років, трагедія Голодомору 1932–1933 років, а також роль Буковини та Бессарабії в міжнародних відносинах. Помітний дослідницький акцент П. Брицький надавав діяльності Організації українських націоналістів і Української повстанської армії³.

Науковець також досліджував біографії видатних особистостей, які відіграли важливу роль в українській історії, зокрема представників родини Січинських, Романа Смаль-Стоцького, полковника Петра Болбочана, філолога Василя Сімовича, буковинських дипломатів Теодора й Артема Галіпів, політичних діячів Осипа Безпалка та Михайла Кочергана, радянських функціонерів Василя Шахрая та Федора Редька, а також істориків Матвія Стахіва та Федора Шевченка⁴. У своїх працях, рецензіях і наукових оглядах Петро Брицький висловлював ґрунтовні міркування щодо методології історичних досліджень, історіографії та джерелознавства, які мають загальноукраїнське значення.

Загальноукраїнський вимір історичних досліджень охоплювали і праці Віктора Демочка, який зосередив свої студії на вивченні релігійних аспектів в історії українського козацтва. Основними напрямками його наукової діяльності є аналіз впливу релігійних переконань на формування та діяльність козацьких спільнот, релігійна політика Богдана Хмельницького, взаємини між митрополитом Петром Могилою і козацькою старшиною, церковна політика гетьмана Івана Мазепи та її вплив на православну церкву в Україні. Значну увагу він також приділяє дослідженню православних братств, процесу християнізації Київської Русі та його наслідків, становищу українських

¹ Антифашистська солідарність у роки Другої світової війни (1939–1945) / авт. кол.: А. Волковинський, В. Клоков, В. Коваль, М. Семиряга, П. Брицький. Київ, 1987; Брицький П., Юрійчук Є. Утворення СРСР: радянський стереотип та історико-правова дійсність. Чернівці, 2002; Брицький П. Організація українських націоналістів та Українська повстанська армія. Чернівці, 2002.

² Брицький П. Допомога країн соціалізму в підготовці кадрів для країн, що розвиваються. Львів, 1986.

³ Брицький П. Україна у роки Другої світової війни (1939–1945). Чернівці, 1995.

⁴ Брицький П., Юрійчук Є. П. Жертва української революції: трагічна доля полковника П. Болбочана. Чернівці, 2005.

православних єпархій у другій половині XIX століття. Крім цього, він досліджував питання Голодомору 1932–1933 років, історії преси, самвидаву в Україні та історичного краєзнавства¹.

Ґрунтовними були дослідження Анатолія Коцура. Історик досліджував питання української державності, суспільно-політичного життя України кінця XVIII століття, розвиток української історіографії. Він є автором праць, що аналізують історичні процеси становлення й розвитку української державності, а також політичні рухи, соціальні зміни та культурні процеси цього періоду².

Історик Борис Білецький у своїх працях приділяв значну увагу біографічним дослідженням видатних українців або вихідців з України, серед яких Семен Палій, Юрій Лисянський, Іван Огієнко, Сергій Єфремов, Микола Міхновський, Іван Гриценко. Він також досліджував питання Визвольної війни середини XVII століття, Переяславської ради, товариства «Просвіта» в Галичині, української заокеанської еміграції кінця XIX – початку XX століття, сучасної малої енергетики України. Загалом ним опубліковано понад сто наукових і методичних праць³.

За час своєї роботи на кафедрі Зінаїда Зайцева активно працювала над докторською дисертацією, що стосувалася інституалізації української національної науки. У її публікаціях розглядалися питання української інтелектуальної спадщини, ролі інтелігенції, розвитку приват-доцентства у вищих навчальних закладах України, діяльності Українського наукового товариства та Наукового товариства імені Шевченка, економічної україністики кінця XIX – початку XX століття. Вона також досліджувала українську тематику на сторінках французьких і британських видань того періоду, постаті Володимира Антоновича, Михайла Грушевського й інших видатних учених⁴.

¹ Скорейко Г., Демочко В. Хмельниччина і «єврейське питання». *Питання історії України. Збірник наукових праць кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. Чернівці, 2016. Т. 18. С. 44–49; Демочко В., Білецький Б. Чернівці і чернівчани у мороці воєнного лихоліття (1941–1945 рр.). *Питання історії України : зб. наук. ст.* Чернівці, 2004. Т. 7, с. 128–133.; Демочко В. Конфесійний фактор у становленні козацтва як суспільного стану (кінець XVI – перша половина XVII ст.). *Зелена Буковина*. 2005. № 1–2. С. 216–227; Демочко В. У вирі воєнного лихоліття (1941–1944 рр.). *Буковинський журнал*. 2008. № 3. С. 167–177.

² Коцур А. Шлях на Голгофу: від кошового Петра Калнишевського до СВУ. Київ, 1996; Коцур А. Українська державність: історія та сучасність. Чернівці, 2000. 280 с.; Коцур А. Національна ідея в інтелектуальній спадщині української та російської еліти кінця XVIII–XX ст. : монографія. Чернівці, 2000.

³ Білецький Б. Вячеслав Липинський — основоположник державницької школи в українській історіографії. *Наукові записки з української історії*. Переяслав-Хмельницький, 2002. Т. 13. С. 314–323; Білецький Б. Історія України від найдавніших часів до наших днів. Чернівці, 1998. 335 с. Білецький Б. Культура України в 16–17 ст. *Наукові записки з української історії*. Переяслав-Хмельницький, 1999. Т. 6. С. 22–27.; Білецький Б., Гарат Р. Просвіта в національному житті українців Західної України у 20–30-ті XX ст. *Питання історії України : зб. наук. ст.* Чернівці, 2004. Т. 7, с. 58–63.

⁴ Зайцева З. Європейська культура епохи середньовіччя: конспект лекцій. Уклад. З. Зайцева; Чернівецький держ. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 1998. 48 с. Зайцева З. Український науковий рух: інституціональні аспекти розвитку (кінець XIX — початок XX ст.) : монографія. Київ, 2006.

До студій глобального простору українського минулого долучився Василь Карпо. Історик займався дослідженням діяльності українських політичних організацій та партій кінця XIX — початку XX століття, ідеології та практики українського націоналізму, впливу на її формування таких лідерів, як Микола Міхновський, Дмитро Донцов. В. Карпо також торкався методологічних аспектів історичних досліджень та історіографії¹.

Лілія Дробіна зосереджує свої дослідження на соціальній політиці радянської влади в Україні, приділяючи особливу увагу адаптації вразливих верств населення в післявоєнний період. У своїх працях вона аналізує механізми соціального страхування в Західних областях УРСР, досліджує проблеми адаптації інвалідів-фронтовиків після Другої світової війни, а також розглядає формування радянських профспілок у 1920–1930-х роках. Дослідниця використовує широкий спектр архівних джерел і нормативно-правових актів, що дає їй можливість комплексно оцінювати ефективність радянської соціальної політики. Вона висвітлює проблеми бюрократизації допомоги, нерівномірного розподілу ресурсів і політичного впливу на процеси соціального забезпечення. Праці Дробіної сприяють розширенню наукового дискурсу щодо соціальної історії України в радянський період, зокрема в аспектах державного контролю над соціальними інститутами та їх впливу на суспільство².

Вагомим внеском у наукову діяльність кафедри історії України вирізняються дослідження доцента Фадея Степановича Яценюка. З моменту заснування кафедри історії України і до сьогодні наукові інтереси дослідника охоплюють широкий спектр тем, зокрема становище українського населення в Речі Посполитій, політичну та військову діяльність козацького ватажка Дмитра Вишневецького, а також конституційні засади українського державотворення, втілені в Конституції Пилипа Орлика. У сфері новітньої історії об'єктами його досліджень є ідеї соборності України, процеси формування української державності, історія Західноукраїнської Народної Республіки, а також історіографія Голодомору

¹ Карпо В. Історія України (кінець XVIII ст. — перша половина XIX ст.). Практикум. Чернівці, 2000. 288 с.; Карпо В., Фостій І. Переяславська рада: історія і міфи. Буковинський журнал. 2004. № 1. С. 162–183.; Карпо В., Фостій І. «Коротка реляція» — маловідоме джерело з історії Хотинської війни 1621 р. Зелена Буковина. 2005. № 1–2. С. 171–184. Карпо В., Білецький Б. Мала енергетика: її розвиток і застосування в сільській електрифікації Чернівецької області (1944–1950). Питання історії України : зб. наук. ст. Чернівці, 2005, Т. 9, с. 113–116.

² Дробіна Л. Особливості адаптації інвалідів фронтовиків України до мирного життя після Другої світової війни. Питання історії України. Зб. наук. праць кафедри історії України Чернівець. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича. Чернівці : ЧНУ, 2016. Т. 18. С. 71–77; Дробіна Л. Соціально-страхова допомога радянської повоєнної системи в Західних областях УРСР. Науковий вісник Чернівець. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича. Історія. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2018. № 1. С. 105–114; Дробіна Л. Проблема становлення радянських профспілок УСРР в 20–30-х рр. XX ст. Питання історії України. Зб. наук. праць кафедри історії України Чернівець. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2018. Т. 20. С. 24–29.

1932–1933 років¹. Значну увагу вчений приділяє методологічним засадам української історичної науки, аналізуючи доробок таких видатних істориків, як Михайло Грушевський, В'ячеслав Липинський, Олександр Оглоблин, Любомир Винар та ін. Результати своїх досліджень Фадей Степанович регулярно публікує в наукових виданнях як в Україні, так і за її межами, зокрема в Польщі, Румунії, Литві, Канаді².

Аналіз українсько-польського протистояння в роки Другої світової війни, створений у співавторстві з Юрієм Макаром, має важливе значення для розуміння глибини конфлікту між двома народами та його довготривалих наслідків, що резонує в сучасному історичному дискурсі³.

Вагомою є також його увага до історіографії, зокрема через дослідження поглядів В'ячеслава Липинського на діяльність Грушевського й аналіз внеску Любомира Винара у вивчення українського козацтва. Це засвідчує намагання Ф. Яценюка інтегрувати українську історіографію в глобальний науковий контекст. Його праці допомагають осмислити складні історичні процеси, які формували українську ідентичність, що робить його внесок значущим для сучасної історичної науки.

Оригінальними й дуже затребуваними стали роботи Сергія Добржанського, який активно працює в галузі історичної компаравістики та досліджує проблеми міського самоврядування на Правобережній Україні, в Галичині та на Буковині в другій половині XIX – на початку XX століття. Історик дослідив низку тем, як-от демографічна статистика регіону, порівняльний розвиток губернських міст у XIX та XX століттях, форма управління містами на Правобережній Україні та на західноукраїнських землях, реалізація міських реформ на Правобережній Україні, перетворення міського простору Чернівців наприкінці XIX – на початку XX століття⁴, продаж міських земель на Правобережній Україні, а також міські реформи в Російській імперії, зокрема в українських містах⁵. У своїх дослідженнях автор зосереджує увагу

¹ Яценюк Ф., Мазурок О., Ісак Ю. Літопис трагедії холмсько-підляських українців. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Ужгород, 2016. Вип. 1 (34). С. 142–146.

² Яценюк Ф. Михайло Грушевський в історіографічній рефлексії В'ячеслава Липинського. Збірник матеріалів наукової конференції, присвяченої 135-й річниці від дня народження В. Липинського. Луцьк, 2017. С. 47–56.

³ Яценюк Ф., Макар Ю. Українсько-польське протистояння в роки Другої світової війни: передумови, характер, наслідки. Волинська трагедія: через історію до порозуміння : матеріали Всеукраїнської наукової конференції, м. Луцьк, 19–20 червня 2013 р. Луцьк, 2013. С. 104–120.

⁴ Dobrzanskiy S. Development of Municipal Self-Government of Chernivtsi in the Late 18th – Early 20th Centuries. *Codrul Cosminului*. 2019. Volume 25. Issue 2.

⁵ Добржанський С. Міста Правобережної України: статистика та особливості розвитку (друга половина XIX – початок XX ст.). *Проблеми історії України XIX – початок XX ст. Збірник наукових праць*. Київ, 2017. Вип. 26. С. 57–67; Добржанський С. Губернські міста Правобережжя: порівняльний аналіз розвитку у другій половині XIX – на початку XX ст. *Краєзнавство. Науковий журнал*. Київ, 2017. № 1/2. С. 169–175.

Титул книги С. Добржанського «Міське управління Правобережної України, Галичини і Буковини: порівняльний аналіз функціонування органів влади (друга половина ХІХ – початок ХХ століття)»

не тільки на економічних аспектах, але й на питаннях організації міської влади, її структурі та повноваженнях. Зокрема, він приділяє увагу підготовці та прийняттю «Міського положення» 1870 і 1892 років, обговоренню та реалізації цього законодавства, а також характеристиці поглядів уряду та міських громад на міську виборчу систему¹. Окрім документальних джерел, автор активно використовує матеріали, зібрані та опубліковані краєзнавцями. Свій науковий доробок учений підсумував, опублікувавши наукову монографію «Міське управління Правобережної України, Галичини і Буковини: порівняльний аналіз функціону-

вання органів влади (друга половина ХІХ – початок ХХ століття)»².

Феномен Української національної революції 1917–1921 років став предметом наукових досліджень Галини Яценюк. Досліджуючи період Української революції 1917–1918 років, авторка розглядає проблеми державотворення, включно з процесами формування фінансової системи, створенням органів державного управління та організацією державної служби. Вона аналізує заходи уряду Української Центральної Ради, спрямовані на стабілізацію фінансової ситуації, і окреслює основні виклики, що стояли перед національним урядом у цей період³. Окреме місце у її працях відведено проблемі соборності

¹ Добржанський С. Управління міст Правобережної України другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: сучасні дослідницькі пріоритети та історіографічні оцінки. *Питання історії України. Збірник наукових праць кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. Чернівці: ЧНУ, 2017. Т. 19. С. 14–19; Добржанський С. Реалізація міських реформ на Правобережній Україні: нормативно-законодавче регулювання (70–90-ті рр. ХІХ ст.). *Rocznik Chelmsky*. Chelmsky, 2017. Р. 237–246; Добржанський С. Реформування системи управління міст Російської імперії в науково-публіцистичному дискурсі кінця ХІХ – початку ХХ ст. *Український історичний журнал*. 2019. № 6. С. 182–198.

² Добржанський С. Міське управління Правобережної України, Галичини і Буковини: порівняльний аналіз функціонування органів влади (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). Чернівці, 2021.

³ Яценюк Г., Яценюк Ф. Особливості утворення органів державного управління в роки революції (1917–1918 р.). *Питання історії України. Збірник наукових праць кафедри історії України Чернівецького нац. ун-ту ім. Юрія Федьковича*. Чернівці, 2018. Т. 20. С. 19–24.

українських земель. Г. Яценюк досліджує ідею політичної єдності України в контексті державотворчих процесів 1917–1918 років, аналізуючи внутрішні та зовнішні фактори, що впливали на її реалізацію. Вона розглядає політичні ініціативи Української Центральної Ради щодо об'єднання українських територій, їхню ефективність і перешкоди на цьому шляху. Її дослідження базуються на аналізі широкого кола джерел, що дає змогу глибше зрозуміти особливості політичних і дипломатичних процесів, які визначали розвиток української державності в різні історичні періоди¹.

Здобуття Україною незалежності в 1991 році стало потужним імпульсом для переосмислення історії української козаччини, спричинивши якісні трансформації в наукових дослідженнях. У радянський період козацтво розглядалося переважно крізь призму класової боротьби, а його роль у формуванні української державності применшувалася. Після 1991 року дослідники кафедри історії України отримали змогу вільно працювати з архівними матеріалами, активно залучати західні історіографічні підходи та звертатися до проблем ідентичності, військової культури, соціальної структури й дипломатії козацької держави. Значного розвитку набули студії, що висвітлювали Гетьманщину як автономну політичну систему, а також розглядали козацтво як ключовий чинник формування української нації.

Завдяки відкриттю нових джерел і критичному перегляду попередніх концепцій науковці кафедри долучилися до трансформацій формування багатовимірної картини історії козаччини, яка утверджувала її значущість у європейському контексті. На кафедрі історії України сформувалася справжня школа козакознавства, засновником якої був знаний в Україні та поза її межами науковець — Андрій Федорук. Значну увагу у своїх дослідженнях історик приділяв військовим кампаніям і тактичним особливостям козацьких підрозділів. У праці «Козаки в контексті військового мистецтва Тридцятирічної війни (1618–1648 рр.)» він аналізує роль українських козаків у масштабному конфлікті XVII століття, висвітлюючи їхню участь у ключових битвах². Окремо він досліджує участь козаків у боях за Дюнкерк 1646 р., розглядаючи тактичні рішення та внесок козацьких підрозділів у цю кампанію³.

Значну увагу він приділяє мілітарному сегменту гетьманського двору, аналізуючи надвірні війська українських гетьманів, їхній склад,

¹ Яценюк Г. Проблема соборності українських земель в роки правління Центральної Ради. Внесок буковинців у створення Української соборної держави. Висвітлення соборницьких змагань краян в оновлених програмах з історії України. Чернівці : Букрек, 2018. С. 57–73.

² Федорук А. Козаки в контексті військового мистецтва Тридцятирічної війни: 1618–1648 рр. *Середньовічна Європа: погляд з кінця XX ст.* Чернівці, 2000. С. 116–120.

³ Федорук А. До проблеми участі козаків у боях за Дюнкерк 1646 р. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології : Збірник наукових статей.* Чернівці, 1999. Т. 3. С. 87–98.

функціонування та роль у політичному житті того часу¹. Дослідник також розглядає питання найманців у козацькому середовищі, зокрема вивчає діяльність капітана Патрика Гордона, шотландця, який брав участь у Чуднівській кампанії 1660 року, що свідчить про зацікавленість автора транснаціональними аспектами козацької військової історії². Значний вплив на козакознавчі студії справила книга «Золота доба українського лицарства», написана Андрієм Федорук у співавторстві з Борисом Черкасом, яка є ґрунтовним дослідженням військової історії українських земель, зокрема доби козацтва. Автори прагнуть розкрити специфіку військової справи українців у ширшому європейському контексті, акцентуючи увагу на розвитку збройних формацій, бойових традицій та участі українського лицарства у ключових військових конфліктах. Видання має популяризаторський характер, що проявляється в доступному стилі викладу, використанні ілюстративного матеріалу та спробі подати історію козацької військової культури не лише через традиційний науковий аналіз, а й через оповідну форму. Водночас автори спираються на значний масив джерел, зокрема архівні документи, літописні свідчення та праці європейських істориків, що дає їм можливість комплексно висвітлити питання ролі українського лицарства в регіональній і міжнародній політиці. Окрему увагу вони приділяють військовим кампаніям, тактиці, озброєнню, а також соціальним і політичним аспектам становлення козацької еліти. Праця є важливим внеском у вивчення історії українського війства, сприяючи як науковому аналізу цієї теми, так і її популяризації серед широкої аудиторії³.

Якісно новий підхід до вивчення козацьких практик політичної еміграції XVII–XVIII ст. простежується в напрацюваннях Галини Яценюк. У науковій праці «Українська політична еміграція і Гетьманщина в 1710–1742 рр.: політико-дипломатичний аспект» історикиня аналізує діяльність козацьких політичних емігрантів та їхню взаємодію з Гетьманщиною в зазначений період, розкриваючи складні аспекти політичної та дипломатичної історії України першої половини XVIII століття⁴. Окрім того, Г. Яценюк розглядає діяльність українських гетьманів, наголошуючи на складності існування української

¹ Федорук А., Яценюк Г. Дослідження про мілітарний сегмент гетьманського двору в ранньомодерній Україні. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Історія*. Чернівці, 2020. № 1. С. 133–135.

² Федорук А. Капітан Патрик Гордон — учасник Чуднівської кампанії 1660 року. *Чорноморська Минулина: Записки Відгілу історії козацтва на півдні України*. За ред. В. Смоля. Одеса, 2019. Вип. 14. С. 12–19.

³ Федорук А., Черкас Б., Берковський В., Ващук Д. *Золота доба українського лицарства*. Харків, 2018.

⁴ Яценюк Г. *Українська політична еміграція і Гетьманщина в 1710–1742 рр.: політико-дипломатичний аспект* : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2005.

державності у формі Гетьманщини в умовах зовнішнього тиску з боку Московського царства та Речі Посполитої¹. Вона проаналізувала діяльність гетьманів Івана Самойловича, Івана Скоропадського, Івана Мазепи, Пилипа Орлика та Павла Полуботка, простежуючи тенденції поступового обмеження автономії Гетьманщини московськими царями².

До козацької тематики активно долучився й науковець Тарас Ковалець, який продовжив розвивати школу козакознавства на кафедрі. Використовуючи матеріали, віднайдені у варшавських архівах, історик здійснив глибоке дослідження козацьких повстань проти польських магнатів і шляхти в першій половині XVII століття. Його серія статей висвітлює такі аспекти, як військова стратегія козаків, озброєння, фортифікація укріплень, а також механізми козацького самоврядування, фінансування та забезпечення військових кампаній. У своїх працях Ковалець доводить, що українське козацтво не лише виступало захисником власних корпоративних інтересів, а й усвідомлювало свою роль як виразника загальноукраїнських національних прагнень. Він підкреслює, що з початку масових антипольських виступів і аж до Визвольної війни 1648 року козацтво було основним носієм ідеї української державності³.

Розвиваючи передові тенденції у вивченні української козаччини, Т. Ковалець крізь призму високої ерудиції, лінгвістичних студій, якісно нового перечитання старих і відкриття нових джерел зосередив свою увагу на козацьких виступах та військових кампаніях першої третини XVII ст.⁴ Дослідник окреслив події штурму Москви 10–11 жовтня 1618 року, спираючись на нововідкриті джерела, що дає можливість переосмислити роль українського козацтва в міжнародних конфліктах того часу. Крім того, його роботи охоплюють аналіз повстання Війська Запорозького 1625 року на основі невідомих документів Замоїських, що сприяє більш детальному вивченню внутрішніх

¹ Яценюк Г. Особливості взаємостосунків українського емігрантського уряду з гетьманським урядом Івана Скоропадського (1709–1720 рр.). *Питання історії України*. Зб. наук. пр. кафедри історії України Чернівецького нац. ун-ту імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2012. Т. 15. С. 9–14.

² Яценюк Г. Об'єктивні та суб'єктивні причини арешту Павла Полуботка. *Наука і освіта: крок у майбутнє. Матеріали VI Міжнар. наук. конф. «Кайндлівські читання», присвяченої 145-річчю від дня народження Р.Ф. Кайндля*. Чернівці, 29 квітня 2011 р. Чернівці — Вишніва, 2011. С. 554–558; Яценюк Г. Гетьман Мазепа на захисті українського книговидання. *Питання історії України*. Зб. наук. пр. кафедри історії України Чернівецького нац. ун-ту імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2013. Т. 16. С. 32–37.

³ Ковалець Т. «Kozak, Tatar, dwa bratanki, i do szabli, i do szklanki»... Снівпраця Запорозжя і Криму у повстаннях 20–30-х років XVII ст. в Україні. *“Dialectica necesităţii şi libertăţii în educaţie”, conferinţă ştiinţifică internaţională* (2016 — Chişinău). *Conferinţa ştiinţifică internaţională “Dialectica necesităţii şi libertăţii în educaţie”*, 30 martie — 1 aprilie 2016. P. 161–185; Kovalets T., Borowiak A. “Relacja z obozu w Krylowie” Przyczynek do powstania kozackiego 1638. Taras Kovalets, Albert Borowiak. *Studia Historyczno-Wojskowe*. Siedlce, 2015. T. VI. S. 161–172.

⁴ Ковалець Т. Козацькі повстання 1625 та 1630 рр. в Україні за матеріалами діаріуша Анджея-Кості Збіровського. *Україна в Центрально-Східній Європі*. Вип. 15. Київ, 2015. С. 363–399.

процесів у козацькому середовищі¹. Історик аналізує маловідомі джерела, які висвітлюють повстання 1637 та 1638 років на українських землях, що дає змогу глибше зрозуміти причини, перебіг і наслідки цих подій крізь призму держави та влади у річпосполитський час².

Додатковий напрям досліджень стосується концепцій державності в історичній думці модерної України. У вказаному контексті Фадей Яценюк провів глибокий аналіз поглядів видатного українського історика й політичного мислителя В'ячеслава Липинського. У своїх публікаціях історик досліджував його трактування подій національно-визвольної боротьби українського народу під проводом Богдана Хмельницького проти польського панування в середині XVII століття, особливу увагу звернувши на вплив Липинського щодо формування історичних концепцій у дослідженнях XX століття, зокрема в працях Олександра Оглоблина.

Студії козакознавства набули системного характеру, охоплюючи широкий спектр проблем військової, соціальної та політичної історії козацтва. Дослідження зосереджуються на аналізі тактики і стратегії козацьких військових кампаній, участі козаків у міжнародних конфліктах, їхній ролі в антифеодальних повстаннях, а також впливі козацького чинника на державотворчі процеси в Україні. Значна увага приділяється історіографічним аспектам, зокрема інтерпретації козацької доби в працях українських і зарубіжних істориків. У межах кафедральної наукової школи розробляються міждисциплінарні підходи, що інтегрують археологічні, етнографічні та джерелознавчі дослідження, сприяючи формуванню комплексного бачення історії українського козацтва.

Після здобуття Україною незалежності дослідження історії середньовічної Русі набули нового імпульсу, що було зумовлено переосмисленням історичної спадщини та прагненням до розбудови національної історичної науки. Одним із провідних центрів вивчення цієї доби стала кафедра історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, де було започатковано низку фундаментальних досліджень, спрямованих на глибший аналіз політичних, соціально-економічних і культурних процесів, що відбувалися на території Русі.

Наукові дослідження, що проводилися на кафедрі, охоплювали широкий спектр питань, серед яких — русько-візантійські відносини, розвиток торговельних шляхів, соціальна структура руського суспільства та його військові

¹ Ковалець Т. Тарас Федорович: спроба реконструкції історичного образу, або Козацька доля — наче голлівудський сценарій. *Військово-науковий вісник Національної академії сухопутних військ імені Петра Сагайдачного*. 2016. Вип. 25. С. 33–46.

² Ковалець Т. Маловідомі щоденники облоги Замостя 1648 р. : публікація джерел. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні* : зб. наук. ст. Вип. 25. Київ, 2016. С. 256–264; Ковалець Т. Проект «Україна». Повстання Війська Запорозького 1630 року : док. і матеріали / упоряд., передм., прим. Т. Ковалець, худ. оформ. Л. Вировець. Харків, 2017. 352 с.

кампанії. Важливу роль у цьому відіграли роботи Олександра Филипчука, який вивів медієвістичні студії на кафедрі на світовий рівень. Його праці не лише розширили уявлення про політичну та культурну історію Русі, а й сприяли інтеграції української медієвістики у світовий науковий простір.

Свою дисертацію вчений присвятив вивченню проблематики груп руських найманців і союзників у складі «військ народів» у Візантії. Особлива увага приділялася комплексному аналізу участі руських загонів у кампаніях візантійського флоту в період 911–949 рр., «хрещених росів» та «воїв» княгині Ольги в середині X ст., а також питанням русько-візантійських договорів, управління та внутрішньої організації етерій, «варязької гвардії» та тагм русів¹. На основі соціальної термінології візантійської літератури було реконструйовано проспографічний склад, структуру та професійну ідентичність цих груп. Виявлено, що зростання впливу руських найманців і союзних загонів на імператорську владу розпочалося з 1040-х рр. і спричинило безпосередні конфлікти з імператором, що дало змогу визначити розмір платні за службу та існуючі системи винагород.

Серед численних праць Филипчука особливе місце посідає монографія «*Studia Byzantino-Rossica. Експансія, війна та соціальні зміни*», яка містить ґрунтовний аналіз взаємодії русів з Візантійською імперією. Дослідження охоплює питання експансії русів та її відображення у візантійській історіографії, зокрема у працях імператора Костянтина VII Багрянородного². Автор детально аналізує соціальну структуру русів у Візантії, їхню участь у військових походах та інтеграцію до імперської системи³.

У низці наукових статей Филипчук досліджує відображення київських князів у візантійських джерелах та військову службу русів у візантійській армії. Його праці не лише збагачують вітчизняну історіографію Київської Русі, але й роблять вагомий внесок у розвиток візантинознавства. Зокрема, він звертається до проблематики функціонування торгових шляхів русів та їхньої діяльності на Сході⁴.

¹ Филипчук О. Руси серед «військ народів» у Візантії IX–XI ст.: найманці та союзники : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2010.

² Филипчук О. *Studia Byzantino-Rossica. Експансія, війна та соціальні зміни*. Чернівці, 2013.

³ Филипчук О. Зять чи брат імператора? Руський князь у візантійській літературі XI–XII ст. *Ruthenica*. Київ, 2012. С. 153–157; Филипчук О. Князь Ігор в «Історії» Лева Диякона. *Питання історії України: 36. наук. праць*. Чернівці, 2011. Т. 14. С. 18–25; Филипчук О. Роси у «Житті Георгія Амастридського». *Український історичний журнал*. 2012. № 2. С. 173–190; Филипчук О. Печатка Михаїла, «пансеваста і великого перекладача варягів». *Сфрагістичний щорічник*. Вип. III. Київ : НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Інститут спеціальних історичних дисциплін Музею Шереметьєвих, 2012. С. 278–282; Филипчук О. Печатка Михаїла, «пансеваста і великого перекладача варягів». *Сфрагістичний щорічник*. Вип. III. Київ, 2012. С. 278–282.

⁴ Филипчук О. Глорифікація перемоги над русами: епітафія Іоанна Цимісхія. *Україна в Центрально-Східній Європі*. Київ : Інститут історії України, 2017. Вип. 17. С. 392–404.

У 2020 році Олександр Филипчук видав фундаментальну монографію, присвячену князю Володимирі Великому. У цій праці він розглядає маловідомі аспекти хрещення Русі, дипломатичні зв'язки Київської держави, а також аналізує ворогів та союзників візантійського імператора Василя II в контексті русько-візантійських відносин. Його роботи друкуються в різних країнах і різними мовами, що підкреслює міжнародне визнання його наукового внеску¹.

Таким чином, наукова діяльність Олександра Филипчука є визначним внеском у дослідження історії середньовічної Русі та її зв'язків з Візантійською імперією. Його дослідження допомагають глибше зрозуміти процеси, що відбувалися у східноєвропейському середньовічному просторі, а також сприяють розвитку сучасної медієвістики та візантиністики.

До медієвістичного напрямку студій звертався також Андрій Федорук, зосереджуючись на дослідженні військової історії Східної Європи XIII–XIV століть, приділяючи особливу увагу участі правителів Галицько-Волинської Русі в династичних конфліктах Центральної Європи. Його студії аналізують воєнно-політичну діяльність руських князів у боротьбі за спадщину та їхній вплив на трансформаційні процеси в регіоні. Особливу увагу приділено ролі держави Романовичів в австрійських династичних війнах, а також залученню руських військових контингентів до ключових битв². Дослідник вивчає бойові кампанії та союзи Романовичів, зосереджуючись на їх військових ресурсах і стратегії у конфліктах із сусідніми державами та монгольськими військовими структурами³. Важливе місце посідає аналіз взаємодії руських князів із литовськими та монгольськими правителями, що дає можливість простежити зміну політичного балансу у Східній Європі. У контексті локальних воєнних подій досліджується облога окремих міст, що дає змогу оцінити динаміку розвитку воєнного мистецтва й оборонної тактики⁴.

Кафедра історії України стала одним із ключових наукових центрів, що формує сучасні підходи до вивчення національної минувшини, культурної пам'яті та політики пам'яті. В умовах трансформації суспільства

¹ Филипчук О. Забутий святий. Князь Володимир Великий між Сходом та Заходом. Київ, 2020. 584 с.

² Федорук А. Битви за спадщину Бабенбергів (1246–1278 рр.) у контексті воєнної діяльності правителів Галицько-Волинської Русі. *Галич і Галицька земля: досвід і проблеми збереження історико-архітектурної спадщини середньовічних міст в Україні та Європі* : матеріали Міжнародної наукової конференції. Галич: Національний заповідник «Давній Галич», 2016. С. 330–343.

³ Федорук А. “Danielem regem Russiae et filios eius”: військова діяльність у великих битвах періоду війни за “австрійську спадщину” 1246–1278 рр. *Colloquia Russica. Series II*. Івано-Франківськ – Краків, 2017. Vol. 3. Данило Романович і його часи. С. 223–248. Федорук А. «Въсенинъ ходили Литва на татарове»: про битву коаліції князів Галичини і Поділля з еміром «Темерем» у 1374 році. *V Міжнародна наукова конференція «Україна і Велике князівство Литовське в XIV–XVIII ст.: політичні, економічні, міжнародні та соціокультурні відносини в загальноєвропейському вимірі»*. Кам'янець-Подільський, 2017. С. 17–21.

⁴ Федорук А. Облога Галича 1387 року у світлі вітчизняної історіографії. *Галич. Збірник наукових праць*. Івано-Франківськ, 2017. Вип. 2. С. 194–206.

й національного самоусвідомлення її дослідники зосередили увагу на осмисленні взаємозв'язку між академічними студіями та суспільними запитами щодо історичного минулого. Відображаючи виклики пострадянського простору, кафедра активно долучилася до формування дискусій про культурну пам'ять, націєтворчі процеси та роль історії в конструюванні ідентичності. Наукові праці її викладачів і дослідників стали важливим внеском у вивчення механізмів історичної політики, феномену «подолання минулого» та взаємодії пам'яттєвих спільнот у сучасному українському суспільстві.

Помітного впливу на розвиток memory studies та формування відповідної наукової школи спричинили дослідження Назарія Христіна, який водночас є одним із представників сучасної української школи медієвістичних студій і продовжувачем наукових традицій свого вчителя Олександра Филипчака. Дослідження історика зосереджені на проблематиці культурної пам'яті та її ролі у формуванні ідентичності, політики пам'яті та націєтворчих процесах в Україні, а також на конфліктах колективної пам'яті в контексті історичних змін. Особливу увагу вчений приділяє ідеологічним і практичним аспектам історичної уяви в XIX–XX ст., дослідженню візуалізації пам'яті як способу трансляції минулого та використанню середньовіччя в українській історичній думці ранньомодерного й модерного періоду.

Указана проблематика стала основою його кандидатської дисертації на тему «Король Данило Романович в українській культурній пам'яті», яка досліджує рецепцію образу князя та короля Данила Романовича в українському суспільстві в різні історичні періоди, має ґрунтовний аналіз механізмів конструювання політики пам'яті та її впливу на суспільні процеси¹.

Н. Христан є автором низки наукових статей, присвячених методологічним проблемам memory studies, у яких він досліджує концептуальні підходи до вивчення колективної пам'яті та способи її репрезентації². Особливо актуальними стали дослідницькі практики проблем комеморації Другої світової війни в контексті пам'яті та постпам'яті із зосередженням уваги на механізмах збереження, трансляції та трансформації історичних наративів у різні

¹ Христан Н. Король Данило Романович в українській культурній пам'яті другої половини XIX – початку XXI ст. : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2018.

² Христан Н., Герегова С. Репрезентація кінематографічної постпам'яті про Симона Петлюру на прикладі фільму «П.К.П.». *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Історія*. Чернівці, 2021. № 54 (2). С. 78–76. Добржанський О., Христан Н. Аркадій Жуковський як історик та популяризатор знань про Україну. *Український історичний журнал*. 2022. Число 6. С. 196–205; Юрій М., Христан Н. Цивілізаційна самоідентифікація ідентичності. *Гуманітарні студії: історія та педагогіка*. ЗУНУ. Тернопіль. № 2. 2023. С. 60–73; Христан Н. Князь та король Данило Романович в українському інтелектуальному дискурсі Галичини другої половини XIX ст. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Історія*. Чернівці, 2023. № 1. С. 92–98.

періоди української історії. Він аналізує, як офіційна політика пам'яті, суспільні дискусії та культурні практики впливали на формування образу війни у свідомості різних поколінь¹.

Особливу увагу дослідник приділяє аналізу пам'ятників, меморіальних заходів, музеїв, наукових праць і художніх інтерпретацій війни, які формують історичне уявлення про події серед суспільства. Він виявляє, як через ці механізми відбувається конструювання колективної ідентичності та в яких формах виникають конфлікти колективної пам'яті — як на державному, так і на локальному рівні. Н. Христан досліджує вплив офіційної політики пам'яті на громадську думку, з'ясовуючи, яким чином відзначення пам'ятних дат, зміна назв вулиць, спорудження або демонтаж пам'ятників впливають на сприйняття минулого в сучасному суспільстві.

Такі студії є важливим внеском у дослідження комеморації Другої світової війни в Україні, адже вони дають змогу не лише глибше зрозуміти механізми трансформації колективної пам'яті, але й простежити, як змінюється сприйняття війни в умовах нових соціокультурних і політичних реалій.

Однією з провідних постатей у вітчизняному гуманітарному просторі є Михайло Юрій — дослідник, який упродовж останніх десятиліть сформував цілісний світоглядний підхід до розуміння української історії, культури, ментальності та цивілізаційної ідентичності. Його науковий доробок вирізняється міждисциплінарністю, вільним поєднанням історіософських, філософських, соціологічних, культурологічних та етнополітичних підходів.

У праці «Етногенез та менталітет українського народу» М. Юрій проаналізував витоки української ідентичності, підкреслюючи вплив природного середовища, історичних викликів і культурних чинників на формування ментальності². У монографії «Соціокультурний світ України» автор дослідив українську державність і культуру в контексті цивілізаційного пограниччя між Сходом і Заходом.

Двотомник «Україна найдавнішого часу — XXI століття»³ запропонував певне історіософське бачення розвитку українського суспільства — від традиційних форм до модерного націотворення. Водночас праця «Українська культура: цивілізаційний вимір» зацентрувала увагу на культурній ідентичності, духовному спадку та впливові тоталітаризму на культуру.

¹ Khrystan N. Constructing the Soviet Model of the Ukrainian Past: The Historical Image of "Regnum Ruthenorum" During Stalinism. *Codrul Cosminului*. 2024. Vol. 22. Is. 1. P. 53–78.

² Юрій М. Етногенез та менталітет українського народу. Київ, 1997.

³ Юрій, М. Україна найдавнішого часу — XXI століття : цивілізаційний контекст пізнання : у 2 т. Тернопіль, 2012. Т. 1.; Т. 2.

Титул книги М. Юрія «Етніогенез українського народу»

Титул книги М. Юрія «Антропологічний код української культури і цивілізації»

У книзі «Ментальний вимір української цивілізації»¹ М. Юрій простежив зміну ментальних моделей під впливом релігії, освіти, філософії, а також діаспорні й регіональні особливості. Вершиною цієї концепції стала двотомна праця «Антропологічний код української культури і цивілізації», колектив дослідників проаналізував архетипи, моделі поведінки й цивілізаційні коди українського суспільства².

В умовах незалежної України кафедра історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича значно активізувала свою наукову діяльність, адаптуючи дослідницькі напрями до новітніх викликів історичної науки. Відзначається поступова трансформація тематичних пріоритетів, що відображає як суспільні запити, так і розвиток історіографічних підходів. Дослідження співробітників кафедри охоплюють широке коло питань, включно з історією регіону, українсько-європейськими взаєминами, дискурсом пам'яті та вивченням концептуальних засад історичної науки.

Значним досягненням є розвиток міждисциплінарних підходів, що дає змогу інтегрувати соціальні, культурні й антропологічні методи вивчення минулого. Важливим аспектом є активна публікаційна діяльність

¹ Калакура Я., Рафальський О., Юрій М. Ментальний вимір української цивілізації. Київ, 2017.

² Юрій М.Ф., Рафальський Я.С., Калакура В.П. Антропологічний код української культури і цивілізації, Київ, 2020.

викладачів, яка охоплює як монографічні праці, так і статті у фахових наукових виданнях, зокрема тих, що мають міжнародне визнання. Окремо слід відзначити внесок кафедри в дослідження історії Буковини, що формує підґрунтя для нових інтерпретацій регіонального розвитку в контексті загальноукраїнських та європейських процесів.

Загалом наукова діяльність кафедри історії України Чернівецького національного університету в період незалежності України є вагомим внеском у розвиток української історіографії. Вона засвідчує поступовий перехід від традиційних дослідницьких парадигм до інноваційних методологічних підходів, що сприяє збагаченню історичного знання та його популяризації у суспільстві.

З перших років української незалежності в Чернівецькому університеті продовжувалися дослідження наукових студій всесвітньої історії, а також читання обов'язкових і вибіркового навчальних курсів, пов'язаних з актуальними питаннями історичного минулого різних регіонів світу. Варто підкреслити, що кафедра всесвітньої історії, яка функціонує на факультеті історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, була утворена восени 2020 р. шляхом об'єднання кафедр етнології, античної та середньовічної історії і кафедри історії нового та новітнього часу. Кожен із цих підрозділів пройшов власний шлях наукового становлення починаючи з 1991 року. Тому, на наш погляд, слід приділити увагу здобуткам обох кафедр за згаданий вище період.

Стисло аналізуючи розвиток обох кафедр з початку 90-х років минулого століття до 2020 р., доцільно сказати, що одним із провідних напрямів наукової роботи були археологічні дослідження. У 1996 р. в Чернівецькому університеті з ініціативи Інституту археології НАН України та обласної держадміністрації на базі кафедри етнології, античної та середньовічної історії було створено Буковинський центр археологічних досліджень (БЦАД). Основна мета діяльності Центру — проведення фундаментальних і пошукових археологічних досліджень для відтворення історичного минулого краю; сприяння в нагляді за дотриманням норм Закону України «Про охорону культурної спадщини»; координація археологічних досліджень на території Чернівецької області; організація та проведення наукових конференцій, семінарів тощо з проблем археології регіону; видання збірника праць.

За роки існування Центру, який спочатку очолював Л. Михайлина, а пізніше С. Пивоваров, його працівниками проведено десятки експедицій і розвідкових обстежень у різних районах Буковини. Наукові співробітники Центру (у різні часи в ньому працювали О. Масан, Б. Рідуш, І. Чеховський, І. Возний, В. Левчук, А. Фантух, Я. Гайдичук, О. Шманько, М. Ільків

Викладачі факультету О. Добржанський, С. Федуняк, Н. Христан – учасники наукової конференції «Трансформації історичної пам'яті» у Донецькому національному університеті ім. В. Стуса. 2018 р.

та інші) взяли участь у дослідженні багатьох археологічних пам'яток, збиранні й інтерпретації знайдених артефактів, популяризації археологічних знань та відтворенні історичного минулого буковинського краю. При цьому до участі в дослідженнях широко залучалась і залучається студентська й учнівська молодь.

Найбільш масштабні археологічні дослідження науковцями Центру проведені в Ревному, Лужанах Кіцманського р-ну, Василеві, Онуті Заставнівського р-ну, Зеленій Липі, Недобоївцях Хотинського р-ну, Галиці Сокирянського р-ну, Чорнівці, Рідківцях Новоселицького р-ну, а також у Чернівцях (Ленковецьке городище) та Хотині. Матеріали, здобуті під час археологічних експедицій і розвідок, опубліковані в наукових, науково-популярних монографіях, статтях, розвідках у збірниках праць, матеріалах загальноукраїнських та міжнародних конференцій, журналах, періодиці тощо¹.

Вагомими здобутками кафедри етнології, античної та середньовічної історії в той час стали захисти кандидатських дисертацій співробітниками кафедри на археологічну тематику: І. Возним «Чорнівське городище XII–XIII ст. (матеріальна культура, господарство та побут населення)»

¹ Факультет історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (1940–2011 рр.). Чернівці, 2012. С. 38–39.

Публічна лекція професора Б. Андерсона (США), присвячена польсько-литовській добі історії України. 2023 р.

(1993 р.), Б. Рідушем «Печери Середнього Подністров'я в історії населення регіону» (2000 р.), Ю. Мисько «Язичницькі та християнські старожитності Верхнього Попруття і Середнього Подністров'я VIII–XIII ст.» (2003 р.), О. Шманьком «Борис Тимошук — дослідник давніх і середньовічних старожитностей Східної Європи» (2009 р.), М. Ільківим «Взаємозв'язки населення Південно-Східної Європи зі Східним Середземномор'ям у другому тисячолітті до н. е.».

У 2000 р. відбувся захист докторської дисертації В. Балуха на тему: «Фільваркове господарство Польщі XVI — першої половини XVII ст.», а у 2002 р. він одержав звання професора. Зазначимо, що коло наукових зацікавлень і дослідницьких напрацювань В. Балуха охоплює надзвичайно різноманітні теми — візантиністика, доба античності, всесвітня історія, агіографія, історія релігієзнавчої та богословської думки, аграрна історія Центрально-Східної Європи. Також була захищена докторська дисертація С. Пивоваровим «Історичний розвиток населення межиріччя Верхнього Пруту та Середнього Дністра в XI — першій половині XIII ст.» (2007 р.).

Науковці кафедри досліджували актуальні проблеми античної та середньовічної історії, зокрема етнографії Буковини (Г. Кожолянко), історії середньовічної Пруссії (О. Масан), давньоруської археології і нумізматики Буковини (С. Пивоваров), язичницьких і християнських старожитностей Буковини і України, фортифікації Хотинської фортеці (Ю. Мисько), народних промислів Буковини (Ю. Шестаков), історії чернецтва в Європі (Б. Боднарюк), церковної історії Молдавського воєводства та Буковини (М. Чучко),

календарної обрядовості українців Буковини (О. Кожолянко), весільної обрядовості населення Буковини (О. Кожолянко), народної агрокультури Буковини (І. Воротняк), етнології румунів Буковини (А. Мойсей)¹.

Викладачі кафедри впродовж 1990–2010 рр. викладали такі нормативні курси: «Історія первісного суспільства», «Історія стародавнього Сходу», «Археологія України», «Етнологія України», «Історія стародавньої Греції та Риму», «Історія середніх віків», «Історія середньовічної Азії та Африки», «Історія Візантійської імперії», «Народознавство» та численні спецкурси й спецсемінари. Кафедра забезпечувала проведення археологічної, етнографічної та музейно-архівної практики.

Щодо навчального процесу, який забезпечували викладачі кафедри історії нового та новітнього часу в зазначений період, слід зазначити, що вони викладали провідні дисципліни історичного циклу, пов'язані з модерною історією різних континентів. Так, курси нової історії країн Західної Європи та Північної Америки вели В. Шаповалов, І. Гойло; новітньої історії — О. Сич, Ю. Макар, В. Струтинський; історії країн Азії та Африки — Д. Адамович, Є. Сахновський, В. Фісанов; історії південних та західних слов'ян — І. Теодорович, Ю. Макар, І. Гойло; історії країн Латинської Америки — А. Адамович, В. Головін; методології історії — Є. Сахновський; історії Росії — П. Яценюк, І. Жалоба; історії СРСР, історії соціал-демократичних рухів у Східній Європі — В. Холодницький; джерелознавства — І. Жалоба, В. Холодницький. Зростанню рівня навчального процесу сприяло доповнення його спеціальними курсами та семінарами. Тематика їх постійно оновлювалася, охоплюючи важливі питання історії, методології та історіографії².

Істотно урізноманітнився й оновився зміст навчальних курсів, що викладалися на кафедрі, зокрема з'явилася актуальна тематика, наприклад, «Сучасна історія країн пострадянського простору» (В. Холодницький), «Цивілізації в історії людства» (О. Сич). Також відбулося докорінне (приблизно на 85–90 %) оновлення тематики спецкурсів (значною мірою з урахуванням побажань студентів), причому їх викладання було синхронізовано за хронологічним принципом з основними профільними курсами, що читаються на кафедрі. Кафедра запропонувала студентам низку цікавих спецкурсів, які не тільки розширюють і поглиблюють їхні знання в історичних дисциплінах, але й сприяють зростанню їхнього загальноосвітнього та культурного рівня. Серед них — «Основи герменевтики», «Час в історії», «Інтелектуальна історія

¹ Факультет історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (1940–2011 рр.). Чернівці, 2012. С. 40–41.

² Там само. С. 79–80.

XX століття», «Розвиток військового мистецтва та техніки в добу Нового часу», «Історія скандинавських країн у новий і новітній час» та інші¹.

Ще одним важливим напрямом діяльності кафедри була наукова робота, якою займалися всі її члени. З кожним роком зростала кількість і географія наукових публікацій викладачів і аспірантів, у тому числі в поважних зарубіжних журналах та фахових виданнях ВАК України. Серед актуальних проблем історії нового та новітнього часу в центрі уваги науковців кафедри були такі: міграційні процеси у світі в XIX–XX ст., питання історії Першої світової війни, проблеми періодизації історії Нового часу, визначення місця та ролі революцій в історії, проблеми методології історичного пізнання, внутрішня та зовнішня політика Румунії в міжвоєнний період, молодіжний рух у країнах Заходу в другій половині 1960-х рр., проблема Придністровського конфлікту та деякі інші.

Як ми вже згадували, обидві кафедри в такому вигляді функціонували впродовж 1990–2010-х років. Однак восени 2020 р. в межах реорганізації відбулося об'єднання цих підрозділів факультету історії, політології та міжнародних відносин.

Станом на 2024/2025 навчальний рік кафедра всесвітньої історії складається з 11 співробітників (О. Сич, М. Чучко, Б. Боднарюк, О. Безаров, доц. І. Воротняк, О. Кожолянко, А. Мінаєв, І. Піддубний, М. Глібіщук, М. Ільків, В. Калініченко), які забезпечують викладання історичних дисциплін для спеціальностей «Історія та археологія» і «Середня освіта (Історія)». Окрім загальнообов'язкових навчальних предметів (археології, історії Стародавніх Греції і Риму, історії середніх віків, історії Нового часу, історії країн Сходу в Новий час, історії країн Центрально-Східної Європи в Новий час, історії країн Заходу в добу «холодної війни», історії країн Латинської Америки, Цивілізації в історії людства тощо), викладачі пропонують низку вибіркових курсів, які студенти можуть вибирати на основі своїх наукових вподобань. Такі курси охоплюють різні періоди історії людства. Зокрема, теорія і практика археологічних досліджень, рицарсько-чернечі ордени в середньовіччі, історія євреїв Східної Європи в Новий час, Перша світова війна: проблеми історіографії та новітні підходи дослідження, масові соціальні рухи в другій половині XX століття, духовно-етичні вчення в історії світових цивілізацій та інші.

Значну увагу кафедра всесвітньої історії приділяє методичній роботі, що є важливою складовою діяльності цього навчального підрозділу факультету. Насамперед це забезпечення навчального процесу методичними

¹ Факультет історії, політології та міжнародних відносин. Вказ. праця. С. 82–83.

**Новостворена кафедра історії Нового та Новітнього часу
зі своїми першими аспірантами. 2002 р.**

рекомендаціями для студентів з тих чи інших дисциплін¹, навчальними посібниками як для обов'язкових, так і для вибіркових курсів². Також започатковано видання збірника матеріалів для поглибленого вивчення студентами спеціальностей «Історія та археологія» та «Середня освіта (Історія)». Представлені у збірнику матеріали присвячені актуальним проблемам всесвітньої історії, що висвітлюються в нормативних і спеціальних навчальних курсах, викладання яких забезпечує кафедра всесвітньої історії³. Продовжується традиція проведення наукових семінарів для обговорення важливих і актуальних питань історичної науки, започаткована на кафедрі історії нового та новітнього часу. У цих заходах беруть участь не лише викладачі кафедри та факультету, але й гості з інших українських і закордонних університетів. Скажімо, у семінарі, який відбувся у квітні 2024 р., свої дослідницькі напрацювання представила аспірантка

¹ Воротняк І., Чучко М., Калініченко В. Історія Центрально-Східної та Південно-Східної Європи в середні віки : методичні рекомендації до семінарських занять. Чернівці, 2023; Безаров О. Семінарські заняття з історії Нового часу (XVI–XVIII ст.) : навчально-методичний посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича, 2020; Безаров О., Мінаєв А., Глібішук М. Курсова робота з історії : метод. вказівки. Чернівці, 2024.

² Піддубний І. Історія країн Латинської Америки. Острівні країни Карибського басейну. Гайана, Суринам, Гвіана : навч. посібник. Чернівці, 2022; Безаров О. Історія єврейського народу країн Східної Європи у Новий час : навч. посіб. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023; Сич О. Всесвітня історія. Ранній Новий час (XVI–XVIII ст.) : навч. посібник. Чернівці, 2024.

³ Всесвітня історія: матеріали для поглибленого вивчення. Для студентів спеціальностей «Історія та археологія» і «Середня освіта (історія)». Чернівці, 2024. Ч. I.

Науковий семінар кафедри всесвітньої історії. 2023 р.

кафедри всесвітньої історії Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Сюзанна Мотрук, яка досліджує участь британських жінок у роки Першої світової. У жовтні того року на семінарі виступив професор Університету Матея Бела в Банській-Бистриці (Республіка Словаччина) з доповіддю «Образи Великої війни у словацькій історіографії».

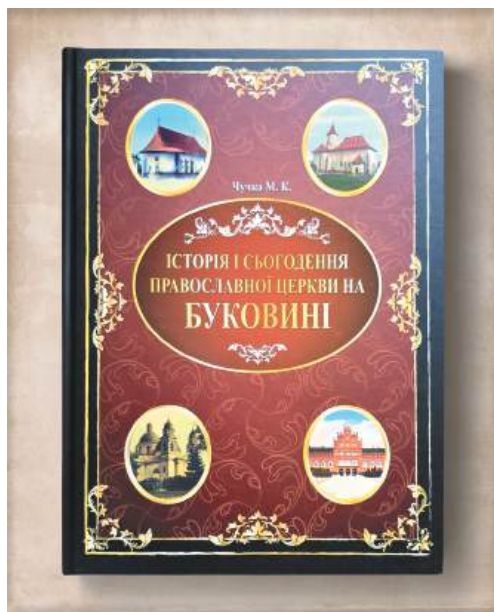
Щодо наукових напрямів діяльності кафедри всесвітньої історії, то дослідницькі напрацювання її викладацького складу надзвичайно різноманітні та стосуються різних цікавих аспектів минулого. М. Чучко, І. Воротняк та О. Кожолянюк займаються дослідженням соціорелігійних аспектів повсякденного життя православного населення краю, культури та побуту етнічних груп, які компактно проживали на території нашого регіону в австрійський період, слов'янської весільної обрядовості. Б. Боднарюк активно вивчає історію християнської церкви, ранньосередньовічне чернецтво як феномен, роль духовно-релігійного чинника в середньовічній історії Західної Європи¹. М. Чучко також займається дослідженням церковної історії, але його зацікавлення стосуються релігійних аспектів історії Австро-Угорщини.

А. Мінаєв активно вивчає історію протестних рухів на Заході у другій половині XX ст., добу «холодної війни». Наукові розвідки на тему, пов'язані з тематикою біполярного протистояння між США та СРСР, має і О. Сич. У такій

¹ Боднарюк Б. Харизма пустелі. Витоки, становлення, духовно-аскетична і місіонерська практика християнського чернецтва III–XI ст. Чернівці, 2012.

авторській співпраці були підготовлені посібники на згадану проблематику¹.

Ще одним науковим напрямом, який розробляється співробітниками кафедри, є юдаїка. Чимало дослідницьких напрацювань з історії євреїв Центральної та Східної Європи, єврейської спільноти Буковини є у науковому доробку О. Безарова. Його кандидатська й докторська дисертації стосувалися єврейської історії². Слід додати, що О. Безаров, М. Глібіщук, колега з кафедри історії України О. Руснак, а також дослідники з інших наукових інституцій спільно працюють над створенням

Титул книг М. Чучка «Історія і сьогодення православної церкви на Буковині»

путівника з єврейських архівних джерел у Чернівцях, який реалізується в межах Project Judaica (Єврейська теологічна семінарія в Нью-Йорку та Державна архівна служба України).

Важлива дослідницька робота, яка здійснюється кафедрою всесвітньої історії, стосується вивчення різних аспектів Першої світової. Не буде перебільшенням стверджувати, що на базі факультету історії, політології та міжнародних відносин сформувалася наукова школа із цієї тематики. Скажімо, О. Сич системно й різнопланово проаналізував геостратегічні та культурні виміри повоєнного устрою у регіоні Центрально-Східної Європи³. Одним із плідних напрямів вивчення війни 1914–1918 років

¹ Сич О., Мінаєв А. Доба «холодної війни»: основні тенденції світового розвитку : навчальний посібник. Чернівці, 2008. 72 с.; Сич О., Мінаєв А. Світ у другій половині XX — на початку XXI ст.: основні тенденції політичного та соціально-економічного розвитку. Чернівці, 2010.

² Безаров О. Єврейське питання в Російській імперії у 1881–1894 роках: еволюція державної політики. Чернівці : Наші книги, 2010; Безаров О. Єврейський чинник у революційному русі в Російській імперії (1861–1917 роки). Чернівці, 2018.

³ Сич А. К вопросу о последствиях первой мировой войны. Первая мировая война: страницы истории. Черновцы, 1994. С. 175–195; Сич О. Про деякі нові підходи до проблеми походження та значення Першої світової війни. *Історична панорама. Зб. наукових ст.* Вип. 2. Чернівці, 2004. С. 7–19. Сич А. Версальская система и послевоенное устройство в центральной и восточной Европе (Национальный аспект). *Versaillský systém a povojnové usporiadanie v strednej a východnej Európe (Národnostný aspekt). Stredoeurópske národy na križovatkách novodobých dejín 1848–1918.* Prešov-Bratislava-Wien, 1999. S. 275–284; Сич А. Национальный аспект Версальской системы. *Вопросы истории.* 2004. № 1. С. 126–133;

Зустріч колективу кафедри всесвітньої історії з американським дослідником єврейської історії Девідом Фішманом. Січень, 2023 р.

стало дослідження її цивілізаційного виміру¹ та соціально-психологічної спадщини доби всесвітнього лихоліття². Різноманітні аспекти історії Буковини в роки світового протистояння 1914–1918 рр. досліджував І. Піддубний. Однією

Сич О. Вибір народів чи вибір еліт? (до питання про суспільно-політичний устрій держав Центрально-Східної Європи після Першої світової війни). *Наук. вісник ЧНУ імені Юрія Федьковича: Історія*. Чернівці, 2019. № 2. С. 79– 5; Сич А. Литература как источник понимания и оценки «Великой войны». *Історична панорама*. Зб. наукових ст. Вип. 2. Чернівці, 2004. С. 110–124.

¹ Сич О. Перша світова війна як цивілізаційний феномен. *Великі держави у Світовій війні 1914–1918: протистояння ідей і дипломатії*: монографія. Київ, 2020. С. 129–147; Sych A. Post War (WWI) Central and Eastern Europe: Time of Civilizational Choice. *Codrul Cosminului*. 2019. No. 1 (XXV). P. 143–158; Сич О. Цивілізаційна спадщина Першої світової війни. *Історична панорама*. Зб. наукових ст. Вип. 19. Чернівці, 2014. С. 30–42; Сич А. Цивилизационное измерение первой мировой войны. *Acta Scientifica Academiae Ostroviensis. Sectio A. Nauki Humanistyczne, Społeczne i Techniczne*. № 6 (2). 2015. S. 167–177. Сич А. Первая мировая война в цивилизационном измерении. *Перша світова війна та проблеми державотворення у Центральній та Східній Європі (до 90-річчя закінчення Першої світової війни)*: матеріали міжнародної наукової конференції (Чернівці, 29–30 жовтня 2008 р.). Чернівці, 2009. С. 74–81. Сич А. Первая мировая война: цивилизационный аспект. *Вопросы германской истории*. Днепропетровск, 2014. С. 9–17; Сич О. Феномен цивілізаційного значення Великої війни: підсумки та наслідки. *Перша світова війна у фокусі «плинної нестабільності»: міжнародна і внутрішня політика*: кол. монографія. Київ, 2019. С. 259–277.

² Сич О. На зламі двох епох (до питання про зміни в суспільній свідомості після Першої світової війни). *Наук. вісник Чернівецького ун-ту. Історія*. Зб. наукових праць. Вип. 73–74. Чернівці, 2000. С. 242–254; Сич А. О некоторых психологических последствиях Первой мировой войны. *Перша світова війна: історичні долі народів Центральної та Східної Європи*: матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 80-річчю Буковинського народного віча (Чернівці, 22–24 вересня 1998 р.). Чернівці, 2000. С. 235–240; Сич А. О некоторых социально-психологических последствиях первой мировой войны. *Вопросы истории*. 2001. № 11–12. С. 109–113; Сич О. І. Про соціально-психологічну спадщину Першої світової війни. *Суспільно-політична історія країн Європи в ХХ столітті*. Чернівці, 2011. С. 37–45; Сич О. Зміни в суспільній свідомості європейського суспільства після Першої світової війни. *Велика війна 1914–1918: витоки, характер, наслідки*: монографія. 2018. С. 426–440.

з важливих тем у його науковому доробку була позиція Румунії та румунських політичних діячів на Буковині в контексті непростих відносин з австрійською владою¹. Вчений детально дослідив віддзеркалення непростих процесів в Австро-Угорській імперії та в коронному краї воєнної доби в румунській історіографії². Спеціальну розвідку І. Піддубний присвятив аналізу дипломатичної боротьби навколо питань Буковини й Галичини на Версальській мирній конференції з додатком низки історичних документів³. Автором вивчалися питання управління Буковиною у роки Великої війни, а також висвітлювалася проблематика модернізації озброєння воюючих армій⁴. М. Чучко займався вивченням становища Православної Церкви на Буковині в роки Першої світової війни, зосередивши увагу на дослідженні питання впливу та наслідків воєнних дій для Чернівецької архієпархії Буковинсько-Далматинської митрополії загалом і парафіяльного кліру тощо⁵. О. Безаров у контексті підготовки

Титул книги О. Безарова «Єврейський чинник у революційному русі в Російській імперії»

¹ Піддубний І. Взаємини влади та народу на сході Габсбурзької імперії в роки Першої світової війни (на прикладі румунів Буковини). *Суспільно-політична історія країн Європи в ХХ столітті*. Чернівці, 2011. С. 95–113; Піддубний І. Перша світова війна та створення «Великої Румунії». *Перша світова війна та проблеми державотворення у Центральній та Східній Європі (до 90-річчя закінчення Першої світової війни)* : матеріали міжнародної наукової конференції, Чернівці, 29–30 жовтня 2008 р. Чернівці, 2009. С. 132–146; Піддубний І. Румуны Буковины: от черно-желтого лоялизма к великому объединению. *Народы Габсбургской монархии в 1914–1920 гг.: от национальных движений к созданию национальных государств*. Москва, 2012. С. 281–304.

² Піддубний І. Розпад Австро-Угорської імперії та події на Буковині у жовтні листопаді 1918 р. в світлі румунської історіографії (1928–2018 рр.). *Історична панорама*. Вип. 28–29. Чернівці, 2019. С. 140–168.

³ Піддубний І. Відображення питання Буковини та Галичини у нотах української делегації Голові Паризької конференції. *Музейний щорічник 2004–2005*. Вип. 3–4. Чернівці, 2005. С. 24–38.

⁴ Піддубний І. Організація управління Буковиною / Чернівецькою губернією в роки Великої війни. *Історія розвитку органів влади на території Чернівецької області*. Чернівці, 2014. С. 240–331; Піддубний І. Модернізація озброєння європейських армій та його застосування в ході Першої світової війни. *Суспільно-політична історія країн Європи в ХХ столітті*. Чернівці, 2011. С. 61–73.

⁵ Чучко М. У горні випробувань: Православна Церква на Буковині в 1914–1919 рр. Чернівці : Друк Арт, 2015. 140 с.; Чучко М. Становище Чернівецької архієпархії Буковинсько-Далматинської митрополії в роки Першої світової війни. *Велика війна 1914–1918 рр.: осмислення трагічного досвіду* : колективна монографія. Рига, Латвія : Izdevniecība "Baltija Publishing", 2024. С. 166–195.

докторської дисертації дослідив окремі аспекти єврейського питання в роки Першої світової війни як у регіональному, так і в більш широкому євразійському вимірах¹.

М. Глібіщук приділив увагу важливості дослідження глобальної війни 1914–1918 рр. з позицій транснаціонального підходу. Транснаціональний дослідницький фокус не розглядає Велику війну 1914–1918 рр. як європейський конфлікт, а ставить більш глобальну історичну перспективу, даючи можливість вписувати українську історію у глобальний вимір Великої війни². Чималий акцент у наукових працях приділено науковому доробку знаного західного дослідника Джея Вінтера, який є популяризатором цього наукового підходу й одним із найвідоміших фахівців з історії Першої світової³. Інші наукові розвідки М. Глібіщука стосуються різних аспектів історії світового конфлікту 1914–1918 рр. Поміж досліджуваних тем – особливості дипломатії президента США Вудро Вільсона⁴, пропагандистський наступ на Східному фронті Першої світової⁵, регіональні виміри Великої війни 1914–1918 рр.⁶ Декілька наукових розвідок дослідник присвятив аналізу історіографічної спадщини західних вчених⁷.

¹ Безаров О. Політика Чернівецького губернатора С. Д. Євреїнова в єврейському питанні. *Історична панорама*. Зб. наукових ст. Вип. 26–27. Чернівці, 2018. С. 66–85; Безаров О. Єврейське питання в Російській імперії у роки Першої світової війни на шпальтах «Киевлянина». На перетині епох. *Перша світова війна: феноменологія, геополітичні та гуманітарні наслідки, історична пам'ять* : Міжн. наук. конф., присвячена 110-й річниці початку Великої війни 1914–1918 рр. Чернівці, 27–28 вересня 2024. Чернівці, 2024. С. 35–37; Безаров О. Єврейське питання в Російській імперії у роки Першої світової війни. *Велика війна 1914–1918 рр.: осмислення трагічного досвіду* : кол. монографія / наукова редакція О. В. Добржанського, В. П. Фісанова. Рига, Латвія : Izdevniecība "BaltijaPublishing", 2024. С. 81–110. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/485/13105/27385-1>

² Hlibiščuk M. Prvá světová vojna a Ukrajina: transnacionálna perspektíva. *Acta historica Neosoliensia*. 2023. №26 (2). Р. 119–128; Глібіщук М., Корновенко С. Перша світова війна і Україна: транснаціональний вимір. *Велика війна 1914–1918 рр.: осмислення трагічного досвіду*. Рига, Латвія : Izdevniecība "BaltijaPublishing", 2024. С. 131–144.

³ Глібіщук М. Концепція «Другої Великої війни» 1917–1923 рр. Джея Вінтера. *Історична панорама*. 2018. Вип. 26–27. С. 86–93; Глібіщук Н. Транснациональная история Первой мировой войны в научных исследованиях Дж. Уинтера. *Журнал Белорусского государственного университета. История*. 2020. № 3. С. 93–101.

⁴ Глібіщук М., П'ятничук Т. Позиція В. Вільсона щодо імперій у роки Великої війни. *Історичні і політологічні дослідження*. 2019. № 1 (64). С. 108–113.

⁵ Глібіщук М. «Цивілізація проти варварства»: пропаганда на Східному фронті Першої світової війни. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. Вип. 57. Т. 1. С. 50–58.

⁶ Глібіщук М. Urban history як перспективний напрям дослідження Першої світової війни. *Молодіжна наука заради миру та розвитку* : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (8–10 листопада 2023 року, м. Чернівці). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича, 2023. С. 101–103; Глібіщук М. Шпигономанія у роки Першої світової війни: буковинський вимір. На перетині епох. *Перша світова війна: феноменологія, геополітичні та гуманітарні наслідки, історична пам'ять* : Міжнародна наукова конференція, присвячена 110-й річниці початку Великої війни 1914–1918 рр., Чернівці, 27–28 вересня 2024 р. Матеріали і тези доповідей / наук. ред. О. В. Добржанський. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2024. С. 51–53.

⁷ Глібіщук М. Новітня західна історіографія Великої війни 1914–1918. *Актуальні питання гуманітарних наук : Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 41. Т. 1. С. 10–18.

Кафедра всесвітньої історії. 2023 р.

Також чимало напрацювань стосовно Великої війни 1914–1918 рр., у тому числі захист кандидатської дисертації, є в науковому доробку Т. Мінаєвої, яка працювала на кафедрі до 2022 року¹. Докладніше про її здобутки йтиметься в параграфі про наукову школу Першої світової у нашій колективній монографії.

Слід додати, що М. Глібіщук упродовж 2020–2021 рр. працював у дослідницькій команді науковців з різних українських університетів над темою «Аграризм: селеноцентричний феномен Української революції 1917–1921 рр.». Ця науково-дослідна робота виконувалася в рамках програми Національного фонду досліджень України для підтримки досліджень провідних і молодих вчених України. За підсумками колективної роботи авторський колектив підготував декілька монографічних робіт про український аграризм 1917–1921 рр.²

Ще одним напрямом наукових досліджень кафедри є вивчення румунських студій, якими займаються проф. М. Чучко, Б. Боднарюк та І. Піддубний. Мабуть, найбільшим здобутком у цій царині є монографічне дослідження

¹ Мінаєва Т. Російські військовополонені в Австро-Угорщині та Німеччині в роки Першої світової війни : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02. Чернівці, 2014. 20 с.

² Kornovenko, S.V., Telvak, V.P., Lozovyi, V.S., Kompaniiets, O.V., Illytskyi, V.I., Hlibischuk, M.V., Pasichna, Y. Peasant-centric dimension of the socio-cultural space of Ukraine during the revolution of 1917–1921 : collective monograph. Other. Liha-Pres, Lviv – Torun. 2021; Тельвак В., Корновенко С., Глібіщук М., Ільницький В., Компанієць О., Лозовий В., Пасічна Ю. Селяноцентричний феномен Української революції 1917–1921: аграризм. Черкаси, 2021. 244 с.; Корновенко С., Глібіщук М., Ільницький В., Компанієць О., Лозовий В., Пасічна Ю., Тельвак В. Український аграризм: збірник документів. Черкаси, 2021. 652 с.

Захист кандидатської дисертації у спецраді з історії в Чернівецькому університеті

І. Піддубного про трансформацію інститутів влади й політичне життя Румунії в міжвоєнний період¹. Також співробітники кафедри продовжують роботу над підготовкою колективної монографії з історії Румунії.

Окремий напрям наукової роботи кафедри – це археологічні студії. Так, польові розвідкові дослідження здійснювалися по всій Чернівецькій області, тоді як основні розкопки проводилися в Хотинській фортеці. Зокрема, на території пам'ятки було виявлено рештки стоянки пізнього палеоліту, об'єкти трипільської культури, житла-напівземлянки й оборонну лінію слов'яно-руського часу. Також вдалося уточнити планування мечеті Валіде-Султан XVIII ст. та охарактеризувати різні категорії рухомого матеріалу козацької доби: керамічного, порцелянового та скляного посуду, люльок, порохівниць, портативних сонячних і механічних годинників тощо². Науково-рятивні дослідження були продовжені на Чорнівському городищі княжої доби, під час яких вдалося доповнити та розширити відомий асортимент старожитностей XII – першої половини XIII ст., зокрема зразками озброєння, християнської металопластики та візантійської нумізматики³. На території м. Чернівці було зафіксовано скарб бронзових

¹ Піддубний І. Партії, парламент, король та уряд. Розвиток і, взаємодія елементів політичної системи Румунії у 1918–1940 рр. : монографія. Чернівці, 2019. 912 с.

² Ільків М. Портативний сонячний годинник із Хотинської фортеці: атрибуція, особливості використання, просторово-часовий контекст. Чернівці, 2019. С. 7-8.

³ Ільків М., Калініченко В., Пивоваров С. Нумізматичні знахідки XIII ст. з Чорнівського городища. Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. Вижниця : Черемош, 2015. Т. 1 (39). С. 20–35.

Збірники документів, упорядковані О. Добржанським і В. Стариком

виробів і досліджено гончарний горн XV–XVI ст.¹ Новим майданчиком для швидкого обміну здобутим матеріалом і досвідом стали міжнародні наукові семінари «Археологія Буковини: здобутки та перспективи», які з 2017 р. проводяться щорічно. Загалом участь у цих заходах взяли дослідники з 11 країн².

Крім проведення власних досліджень, студенти факультету під керівництвом М. Ільківа у 2023 р. взяли участь у польсько-українській літній археологічній школі «Спільна спадщина», яка працювала на базі Комарівської експедиції Інституту археології НАН України та вивчала унікальні пам'ятки пізньоримського часу із значним античним компонентом.

В останні десятиліття на історичному факультеті чимала увага приділялася археографічній роботі. Було опубліковано цілу низку збірників документів, у яких оприлюднено важливі документи з різних проблем минулого України та Буковини. Зокрема, О. Добржанський і В. Старик опублікували два ґрунтовні збірники документів про визвольні змагання українців Буковини, прагнення до об'єднання з рештою українських земель у 1914–1921 рр.³,

¹ Ільків М. Скарб бронзових виробів із Чернівців. Археологічні студії. Київ – Чернівці, 2014. Вип. 5. С. 67–92; Ільків М. В., Калініченко В. А., Пивоваров С. В. Горн кінця XV – початку XVI ст. із старої частини м. Чернівців. Археологія і давня історія України. 2018. Вип. 4 (29). С. 241–245.

² Ільків М. Старожитності Буковини об'єднують археологів України та зарубіжжя. Історико-політичні проблеми сучасного світу. Чернівці, 2022. Т. 45. С. 255–261.

³ Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921) / О. Добржанський, В. Старик. Одеса, 2008; Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали / О. Добржанський, В. Старик. Чернівці, 2009.

**Видання матеріалів усної історії
(упорядник Т. Ковалець)**

окрему добірку документів і матеріалів, присвяченим сторічним роковинам Буковинського віча ініціював Науково-дослідний центр буковинознавства¹, В. Ботушанський видрукував збірник документів про події Першої світової війни на Буковині², Т. Ковалець оприлюднив добірку документів про повстання Війська Запорозького 1630 р., віднайдених у польських архівах³, також опубліковано документи про окремі етнічні групи на Буковині⁴. Новим явищем на факультеті стала робота зі збирання та публікації усних свідчень про минуле України. Підготовлено збірник матеріалів

усної історії «Гомін» під керівництвом Т. Ковальця⁵.

У період української незалежності розвиток історичної науки на факультеті історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича набув якісно нового характеру, що засвідчує поступову трансформацію дослідницьких підходів, тематичних пріоритетів і міжнародної інтеграції. Зусилля науковців кафедр історії України та всесвітньої історії були спрямовані на переосмислення історичного минулого крізь призму національної перспективи з урахуванням нових викликів і методологічних парадигм. Особливу увагу приділено вивченню раніше маргіналізованих чи табуйованих тем, що дало змогу по-новому інтерпретувати ключові події і процеси української та світової історії.

¹ Буковинське народне віче 3 листопада 1918 р. (Статті, документи, матеріали) / Укл.: О. Добржанський, Г. Скорейко, І. Яворська, К. Валявська, Ю. Левіна. Чернівці, 2018.

² Буковина в роки Першої світової війни 1914–1918 рр. Документи / Упорядкування, передмова, коментарі В. Ботушанський. Чернівці, 2014.

³ Проект «Україна». Повстання Війська Запорозького 1630 року: док. і матеріали. Харків, 2017.

⁴ Добржанський О., Масіян Н., Никирса М. Нації та народності Буковини у фондах Державного архіву Чернівецької області (1775–1940). Довідник. Чернівці, 2003 Єврейське населення та розвиток єврейського національного руху на Буковині в останній чверті ХУІІІ — на початку ХХ ст. : зб. док. і матеріалів / упор. О. Добржанський, М. Кушнір, М. Никирса. Чернівці, 2007.

⁵ Гомін. Матеріали усної історії України / редкол.: Т. Ковалець (відп. ред.) та ін. Чернівці, 2024. Т. 1.

На кафедрі історії України значний акцент було зроблено на регіональній історії, зокрема дослідженні минулого Буковини як прикладу багатокультурного пограниччя, а також на вивченні українського національного руху, політичної історії, соціокультурних трансформацій і проблем пам'яті. Праці науковців вирізняються широким використанням джерельної бази, зокрема архівних матеріалів, усних свідчень і періодики. Кафедра всесвітньої історії, зі свого боку, демонструвала поступове оновлення тематики відповідно до глобальних дослідницьких трендів: зросла увага до порівняльної історії, історії імперій, колоніалізму, транснаціональних зв'язків і культурної історії. Це дало можливість утвердити факультет як важливий осередок міжнародної академічної співпраці.

Загалом історична наука на факультеті впродовж останніх десятиліть виявила здатність до модернізації та продуктивного діалогу з європейським академічним середовищем. Вагому роль у цьому процесі відіграли наукові школи, що формувалися навколо провідних професорів, активізація публікаційної діяльності, зростання участі в грантових проєктах, конференціях та академічних обмінах. Високий рівень підготовки кадрів, поєднання традиційного академізму з інноваційними підходами забезпечують подальший поступ факультету як провідного центру історичних студій в регіоні та Україні загалом.